

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَّ اٰلِ مُحَمَّدٍ وَّ عَجِّلْ فَرَجَهُمْ

مطالعات اجتماعی

سوم دبستان

این بسته‌ی آموزشی، شامل کتاب درسی و کاربرگ‌های فعالیت است.

وزارت آموزش و پرورش سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

نام کتاب :	مطالعات اجتماعی - سوم دبستان - ۱۳۰۷۱
پدیدآورنده :	سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی
مدیریت برنامه‌ریزی درسی و تألیف :	دفتر تألیف کتاب‌های درسی عمومی و متوسطه نظری
شناسه افزوده برنامه‌ریزی و تألیف :	ناصر باهنر، طیبه حمزه‌بیگی، محمدرضا سنگری، لطیف عیوضی، ناهید فلاحیان، زهرا گیتی‌نژاد، محمدشریف متولّی‌الموتی، منصور ملک‌عباسی، محمود معافی و کبری هاشمی (اعضای شورای برنامه‌ریزی)
مدیریت آماده‌سازی هنری :	ناهید فلاحیان، نازیا ملک‌محمودی (مؤلفان) - حسن ستایش (ویراستار ادبی)
شناسه افزوده آماده‌سازی :	اداره کل نظارت بر نشر و توزیع مواد آموزشی
	احمدرضا امینی (مدیر امور فنی و چاپ) - مجید ذاکری‌یونسی (مدیر هنری) - محمد عباسی (طراح گرافیک و صفحه‌آرا) - طاهره حسن‌زاده (طراح جلد) - نسیم بهاری، گلنار ثروتیان، پریسا ملکی و صبا صفا (تصویرگران) - طیبه رحیمی، مریم جوادی، حمیدرضا همتی، پیمان حبیب‌پور، نازیا ملک‌محمودی، اعظم لاریجانی، زینب احمدی، نسیم یزدی و سیامک سلیمانی‌نژاد (عکاسان) - فاطمه باقری‌مهر، زهرا ایمانی‌نصر، علیرضا کاهه، علیرضا ملکان، فاطمه پزشکی، حمید نایت‌کلاجهی و مریم دهقان‌زاده (امور آماده‌سازی)
نشانی سازمان :	تهران : خیابان ایرانشهر شمالی - ساختمان شماره ۴ آموزش و پرورش (شهید موسوی)
	تلفن : ۸۸۸۳۱۱۶۱-۹، دورنگار : ۸۸۳۰۹۲۶۶، کد پستی : ۱۵۸۴۷۴۷۳۵۹
ناشر :	شرکت افست : تهران - کیلومتر ۴ جاده‌ی ابدلی، پلاک ۸، تلفن : ۷۷۳۳۹۰۹۳، دورنگار : ۷۷۳۳۹۰۹۷، صندوق پستی : ۱۱۱۵۵ - ۴۹۷۹
چاپخانه :	شرکت افست «سهامی عام» (www.Offset.ir)
سال انتشار و نوبت چاپ :	چاپ یازدهم ۱۴۰۱
	برای دریافت فایل pdf کتاب‌های درسی به پایگاه کتاب‌های درسی به نشانی www.chap.sch.ir و برای خرید کتاب‌های درسی به سامانه فروش و توزیع مواد آموزشی به نشانی www.irtextbook.com یا www.irtextbook.com مراجعه نمایید.

کلیه حقوق مادی و معنوی این کتاب متعلق به سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش است و هرگونه استفاده از کتاب و اجزای آن به صورت چاپی و الکترونیکی و ارائه در پایگاه‌های مجازی، نمایش، اقتباس، تلخیص، تبدیل، ترجمه، عکس‌برداری، نقاشی، تهیه فیلم و تکثیر به هر شکل و نوع، بدون کسب مجوز از این سازمان ممنوع است و متخلفان تحت پیگرد قانونی قرار می‌گیرند.

ISBN 978-964-05-1915-8

شابک ۹۷۸-۹۶۴-۰۵-۱۹۱۵-۸

یکی از نزدیکان امام تعریف می کرد که یک روز امام به من گفتند : «وقتی من برای دیدن مردم و صحبت کردن به حسینیه می روم، به فکر بچه ها هستم. آن قدر بچه ها را دوست دارم که اگر وقت صحبت کردن، بچه ای گریه کند یا دستش را برای من تکان بدهد، حواسم پرت می شود و به آن بچه فکر می کنم.»

فهرست

فصل اول : من بزرگ تر می شوم

- درس ۱ : من به دنیا آمدم..... ۲
درس ۲ : من بزرگ تر شده ام ۴
درس ۳ : آیا ما مثل هم هستیم؟ ۷

فصل دوم : خانواده

- درس ۴ : اعضای خانواده ۱۲
درس ۵ : خانواده ام را دوست دارم ۱۴
درس ۶ : تغییر در خانواده ۱۶
درس ۷ : از بزرگ ترها قدردانی کنیم ۱۸

فصل سوم : همکاری در خانواده

- درس ۸ : چرا با هم همکاری می کنیم؟ ۲۴
درس ۹ : مقررات خانه ی ما ۲۷

فصل چهارم : نیازهای خانواده

- درس ۱۰ : نیازهای خانواده چگونه تأمین می شود؟ ۳۰
درس ۱۱ : منابع ۳۲
درس ۱۲ : درست مصرف کنیم ۳۶
درس ۱۳ : بازیافت ۴۰

فصل پنجم : خانه ی ما

- درس ۱۴ : خانه ام را دوست دارم ۴۴
درس ۱۵ : خانه ها با هم تفاوت دارند. ۴۶
درس ۱۶ : خانه ی شما چه شکلی است؟ ۴۸
درس ۱۷ : از خانه محافظت کنیم ۵۱

فصل ششم : مدرسه ی ما

- درس ۱۸ : مدرسه ی دوست داشتنی ما ۵۶
درس ۱۹ : مکان های مدرسه را بشناسیم ۶۰

فصل هفتم : از خانه تا مدرسه

- درس ۲۰ : خانه ی شما کجاست؟ ۶۴
درس ۲۱ : جهت های اصلی ۶۶
درس ۲۲ : پُست ۶۸
درس ۲۳ : ایمنی در کوچه و خیابان ۷۰

سخنی با معلمان عزیز و والدین گرامی

مطالعات اجتماعی یک حوزه‌ی مهم یادگیری است که از انسان و تعامل او با محیط‌های گوناگون در طی زمان‌های مختلف (گذشته، حال و آینده) و جنبه‌های گوناگون این تعامل (سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، محیطی و ...) بحث می‌کند. کتاب مطالعات اجتماعی بر اساس راهنمای برنامه‌ریزی این درس برای دوره‌ی آموزشی عمومی^۱ نوشته شده است. رویکرد اصلی برنامه‌ی جدید مطالعات اجتماعی، «رویکرد فرهنگی - تربیتی» است. این برنامه سعی می‌کند زمینه‌های تربیت فردی و اجتماعی کودکان و نوجوانان را در بستر عناصر و عرصه‌های برنامه‌ی درسی ملی مبتنی بر رویکرد فطرت‌گرایی توحیدی فراهم آورد. رویکرد سازماندهی محتوا در این برنامه تلفیقی است. به‌طوری که دو یا چند حوزه و مفاهیم کلیدی آن‌ها از مباحث اقتصادی، اجتماعی، تاریخی، جغرافیایی، فرهنگی و ... متناسب با موضوع درس با یکدیگر تلفیق می‌شوند. رویکرد اصلی یاددهی - یادگیری نیز رویکرد مبتنی بر پرورش مهارت‌های کاوشگری است. برای آموزش بهتر این برنامه‌ی جدید از شما می‌خواهیم که موارد زیر را رعایت کنید:

۱- کتاب راهنمای معلم را به دقت بخوانید.

۲- به پرورش مهارت‌ها و نگرش‌ها توجه کنید.

کسب مهارت‌های زندگی اجتماعی یکی از اهداف مهم این کتاب است. دانش‌آموزان باید بتوانند آموخته‌های خود را در زندگی واقعی به کار ببرند. آموزش مطالعات اجتماعی زمانی به اهداف خود دست می‌یابد که در نگرش‌ها و باورهای دانش‌آموزان نیز تغییرات مطلوب به وجود آید. برای این مقصود در این کتاب فعالیت‌های دروس و کاربرگ‌ها طراح شده تا فضایی برای پرورش مهارت‌ها و درونی‌سازی ارزش‌ها به وجود بیاید، لذا لازم است از طراحی سؤال و جواب‌های کلیشه‌ای خودداری کنید، از کتاب‌های تست و تمرین متداول بپرهیزید و به انجام فعالیت‌های کتاب بها بدهید.

۳- تدریس محتوای کتاب را با شرایط محلی و بومی منطبق کنید.

اگرچه بخش اعظم محتوای کتاب به موضوعات مشترک و ضروری برای همه‌ی دانش‌آموزان کشور اختصاص یافته است، با این حال شما معلم عزیز می‌توانید با طراحی فعالیت‌های مناسب، به نیازهای خاص منطقه‌ی زندگی خود پاسخ دهید و به گسترش آگاهی‌ها و مهارت‌های اجتماعی که به محل زندگی دانش‌آموز مربوط می‌شوند، کمک کنید.

۴- تفاوت‌های فردی را در نظر بگیرید.

یادگیرندگان با درجات و سرعت مختلف رشد می‌کنند و به روش‌های مختلف یاد می‌گیرند. روش تدریس و فعالیت‌ها باید به اندازه‌ای متنوع باشند تا همه‌ی دانش‌آموزان با تفاوت‌های ذهنی، فرهنگی و خانوادگی بتوانند از آن‌ها بهره‌برداری کنند. نباید انتظار داشته باشیم همه‌ی دانش‌آموزان آنچه را یاد گرفته‌اند، به یک روش بیان کنند. برای مثال همه‌ی آن‌ها بتوانند خوب نقاشی کنند یا خوب داستان بگویند. به‌علاوه دستیابی به برآیندی قابل قبول از انجام فعالیت‌ها کافی است و لزومی ندارد که همه‌ی دانش‌آموزان همه‌ی فعالیت‌ها را درست و کامل انجام دهند.

۵- شیوه‌های مناسب ارزشیابی را به کار ببندید.

به‌منظور سنجش میزان تحقق اهداف مهارتی و نگرشی کتاب باید از به کارگیری صرف شیوه‌های مرسوم و کلیشه‌ای آزمون‌های نوشتاری و چهارگزینه‌ای خودداری کنید. به ارزشیابی مستمر فعالیت‌ها توجه کنید. مشاهده، گفت‌وگو، مشارکت در کار گروهی، جمع‌آوری اطلاعات و همه‌ی فعالیت‌های دانش‌آموزان را در نظر بگیرید.

۶- مشارکت خانواده‌ها را جلب کنید.

بسیاری از مهارت‌های زندگی که در این کتاب آورده شده باید در محیط خانواده گسترش و پرورش یابند. لذا توجه خانواده‌ها در این زمینه ضروری است و شایسته است جلسات مداوم با آن‌ها برگزار شود.

● از انجام هرگونه مشق و رونویسی از روی متون و قصه‌های این کتاب یا نوشتن سؤال و جواب‌های کلیشه‌ای روی متون و درس‌ها، خودداری کنید.

● فعالیت‌های مربوط به نقشه، تنها در محدوده‌ی پرسش‌های کتاب و کاربرگ‌های ضمیمه انجام شود. به هیچ وجه دانش‌آموزان را وادار به ترسیم نقشه و فعالیت‌های اضافی نکنید. یافتن مکان‌ها بر روی نقشه کافی است.

● همکار گرامی رمزینه‌های سریع پاسخ به عنوان ابزاری برای دسترسی سریع به اطلاعات آموزشی می‌باشد. با هدایت دانش‌آموزان و اسکن نمودن رمزینه‌های هر درس، دانش‌آموزان را برای استفاده از محتوای آن یاری نمایید.

امید است شما معلمان عزیز با به کارگیری روش‌های مناسب، فضایی پر نشاط و دلپذیر در کلاس این درس فراهم کنید.

گروه مطالعات اجتماعی - دفتر تألیف کتاب‌های درسی عمومی و متوسطه نظری

دانش آموز عزیز

از اینکه با خواندن این کتاب همراه ما هستی، خوشحالیم. در این کتاب، تو درباره‌ی بزرگ‌تر شدن خودت و خصوصیتی که داری، بیشتر یاد می‌گیری. بعد درباره‌ی خانه و خانواده‌ات مطالبی می‌آموزی. اینکه چطور افراد خانواده‌ات را بیشتر دوست بداری، به آن‌ها احترام بگذاری و با آن‌ها بهتر زندگی کنی.

مدرسه، خانه‌ی دوم ماست. یاد می‌گیری که بیشتر و بهتر با کسانی که در مدرسه برای تو تلاش می‌کنند، همکاری کنی و از مدرسه و کلاس هم مانند خانه‌ات مراقبت کنی. همچنین با آموختن مطالب این کتاب با نکات ایمنی و مقررات عبور و مرور آشنا می‌شوی و امیدواریم این نکات را رعایت کنی تا همیشه سلامت بمانی. ما امیدواریم درس‌های این کتاب را دوست داشته باشی و از انجام فعالیت‌های آن لذت ببری.

نویسندگان کتاب

فصل ۱ من بزرگ تر می شوم

کف پای من

من امروز به دنیا پا گذاشتم، در حالی که گریه می کردم. خانم پرستار پایم را گرفت، جوهری کرد و روی یک کاغذ فشار داد تا با نوزاد دیگری عوض نشوم. پرستار هم دور دستم یک نوار بست که روی آن نوشته بود:

نام خانوادگی: کاظمی   نام مادر: فاطمه   قد: ۵۱ سانتی متر

جنسیت: پسر   وزن: ۳ کیلوگرم

فکر می کنم، حتماً پدر و مادرم از دیدن کف پایم خیلی خوشحال شدند. چون همان کف پا نشان می داد که من بچه ی آن ها هستم.

اولین بار که مرا توی بغل مادرم گذاشتند، چشم هایم بسته و دهانم باز بود. دائم سرم را به این طرف و آن طرف می چرخاندم. مامان مرا به سینه اش فشار داد و گفت:

کوچولوی من، خدا را شکر می کنم که تو را به ما داد. به خانواده ی ما خوش آمدی!

بعد ادامه داد: چشم‌هایت را باز کن! نمی‌خواهی مادر را ببینی؟
پرستاری که مرا آورده بود گفت: نوزادها تا دوماهگی درست نمی‌بینند ولی صداها را خوب می‌شنوند.

مرا از بیمارستان به جایی بردند که اسمش خانه بود. در خانه، یک نفر با دیدن من جیغ کشید و بالا و پایین پرید که فکر کنم اسمش «خواهرجان» بود. او لب‌هایش را روی صورتم چسباند و آن قدر فشار داد که این بار من جیغ کشیدم. می‌خواست مرا بغل کند که بابا به او گفت: مواظب سرش باش! نمی‌تواند سرش را نگه دارد. دستت را بگذار زیر گردن بچه! آن وقت فهمیدم که اسم من بچه است! چند روز بعد ...

بابا از راه آمد و با خوشحالی گفت: برای حمید شناسنامه گرفتم. برادر جان گفت: بابا چرا برای من نگرفتی؟ بعد پرید و آن را از دست پدر گرفت و گفت: ببینم، شناسنامه چه شکلی است؟
مادر جان گفت: بیا ببین، تو خودت هم شناسنامه داری. مواظب باش کثیفش نکنی. خواهرجان پرسید: شناسنامه به چه دردی می‌خورد؟

بابا جواب داد: شناسنامه‌ی هرکس نشان می‌دهد که او کیست و از کدام خانواده است. شناسنامه، همچنین نشان می‌دهد که ما ایرانی هستیم. بعدها، برای خیلی کارها مانند ثبت‌نام در مدرسه، گرفتن دفترچه‌ی بهداشتی، ازدواج و کار از شناسنامه استفاده می‌کنیم. برای همین باید در نگهداری آن دقت کنیم.

مادر جان گفت: یادت باشد برای حمید از تأمین اجتماعی، دفترچه‌ی بیمه هم بگیری. اگر خدای نکرده حمید بیمار بشود، به این دفترچه نیاز داریم.

جست‌وجو کنید، بنویسید

برگه‌ی ۱

۱- به کمک پدر یا مادر، شناسنامه‌تان را مشاهده کنید و مشخصات خودتان را بنویسید.

نام: نام خانوادگی:

نام پدر: نام مادر:

تاریخ تولد: روز: ماه: سال:

شماره‌ی ملی: محل تولد: محل صدور شناسنامه:

۲- رونوشت صفحه‌ی اول شناسنامه‌ی خود را به کلاس بیاورید و به معلم نشان دهید.

۳- از بزرگ‌ترها پرسید دفترچه‌ی بیمه‌ی تأمین اجتماعی چیست و چه فایده‌ای دارد.

۴- آیا شما هم دفترچه‌ی بیمه دارید؟

در کتاب علوم سال اوّل خواندید که همه‌ی موجودات زنده رشد می‌کنند و کامل‌تر و بزرگ‌تر می‌شوند. رشد کردن، **تغییراتی** در موجودات زنده به‌وجود می‌آورد.

شما نیز از زمان تولّد تاکنون رشد کرده‌اید. چه تغییری در شما به‌وجود آمده است؟

تغییرات بدن

از زمان تولّد تاکنون، قدّ شما بلندتر و وزن شما بیشتر شده است. از آن زمان چه تغییرات دیگری در بدن شما به‌وجود آمده است؟

تغییر نیازها

وقتی متولّد شدید، به چه نوع غذایی نیاز داشتید؟ برای اینکه نیاز شما برطرف شود، چه می‌کردید؟

وقتی کودکی دوساله بودید، با چه اسباب بازی هایی سرگرم می شدید؟ آیا بازی های امروز شما با دویا سه سالگی تان فرق دارد؟

آیا تغییراتی در نیازهای شما به وجود آمده است؟

تغییر توانایی ها

وقتی به دنیا آمدید، خیلی از کارها را نمی توانستید انجام دهید. پدر و مادر به شما یاد دادند که راه بروید و حرف بزنید.

آیا می توانید بگویید وقتی دویا سه ساله بودید چه کارهایی را نمی توانستید انجام دهید؟ چه کسانی برای انجام آن کارها به شما کمک می کردند؟

امروز چه کارهایی را می توانید انجام بدهید که در گذشته

نمی توانستید؟ این کارها را از چه کسانی یاد گرفته اید؟

بله، توانایی های شما، تغییر کرده و بیشتر شده است.

با بیشتر شدن توانایی های شما، مسئولیت های شما نیز

افزایش یافته است.

پاسخ دهید

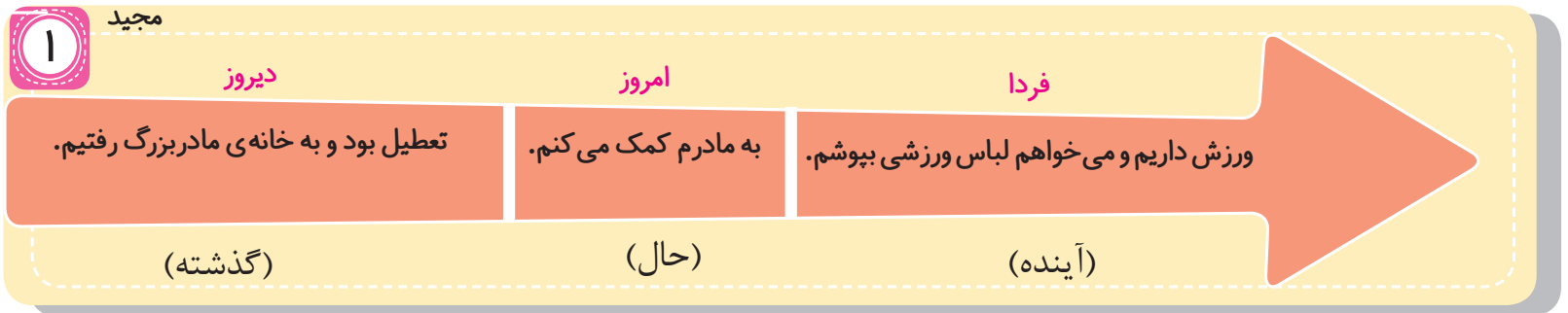
۱- نام دو نفر از کسانی را که به شما کمک کردند تا خواندن و نوشتن یاد بگیرید، بنویسید.

۲- با راهنمایی معلم و به کمک هم کلاسی های خود، بگویید که با افزایش توانایی های شما، چه

مسئولیت های جدیدی را پذیرفته اید؟

خط زمان

به خط زمان (۱) توجه کنید.

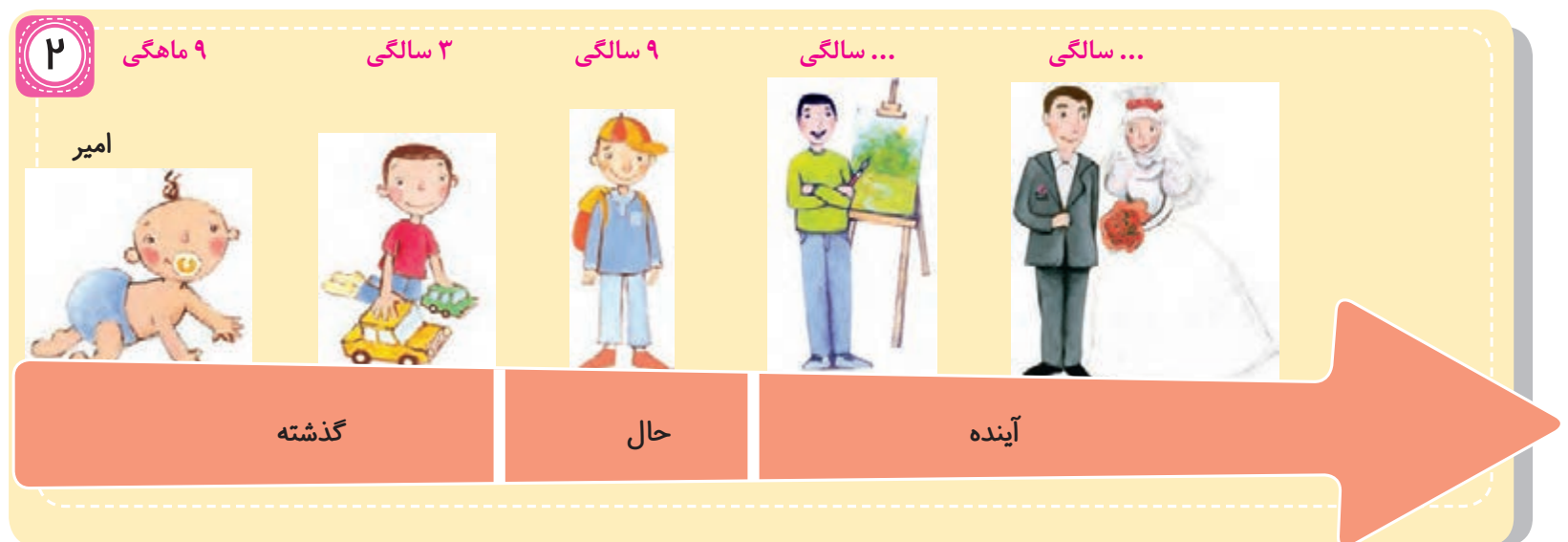

- مجددي ديروز چه كاري انجام داده است؟

- مجددي امروز چه كاري انجام مي دهد؟

- مجددي فردا چه كاري خواهد كرد؟

اكنون به خط زمان (۲) توجه كنيد.

امير اكنون ۹ سال دارد و در كلاس سوم ابتدائي درس مي خواند. امير از گذشته تا به حال تغييراتي كرده

است. او بزرگتر شده است.

امير در آينده نيز بزرگتر خواهد شد. به نظر شما در آينده چه تغييراتي ممكن است براي او پيش بيايد؟

جست و جو كنيد

۱- از زمان تولد تا اكنون تغييراتي در شما به وجود آمده است. درباره ي تغييرات خودتان هر مدركي كه مي توانيد پيدا كنيد و به كلاس بياوريد. (مثل عكس ها، لباس ها، وسايل و اسباب بازي ها، نقاشي ها، دفتر مشق و تمرين سال هاي قبل و ...).

بگويد، مدركي كه پيدا كرده ايد، چه تغييراتي را در شما نشان مي دهد؟

۲- كاربرگه هاي شماره ي (۱) و (۲) را در كلاس انجام دهيد.

۳- كاربرگه ي شماره ي (۳) را در منزل كامل كنيد و به كلاس بياوريد.

آیا ما مثل هم هستیم؟

درس ۳

به هم کلاسی هایتان توجه کنید.
آیا به یکدیگر شبیه هستید یا با هم
تفاوت دارید؟

به دوستانم نگاه می‌کنم. بین ما شباهت‌هایی وجود دارد:

همه‌ی ما به غذا، هوا و آب نیاز داریم.

همه‌ی ما چیزهای زیبا را دوست داریم.

همه‌ی ما به محبت و مهربانی نیاز داریم.

اما، تفاوت‌هایی هم بین ما هست:

برای مثال شکل و قیافه‌ی ما با هم فرق می‌کند،

رنگ مو، رنگ پوست و چشم، قیافه و قد و هیکل افراد با یکدیگر تفاوت دارد.

هرچند، ممکن است بعضی آدم‌ها از نظر قیافه یا خصوصیاتشان خیلی به هم شبیه باشند، ولی هیچ‌وقت
 دونفر کاملاً به هم شبیه نیستند.
 استعدادها و توانایی‌های انسان‌ها نیز باهم فرق دارد. هر کدام از ما استعدادها و توانایی‌هایی داریم که
 باعث می‌شود بعضی کارها را بهتر انجام دهیم.

من و دوستانم به هم شبیه هستیم. همه‌ی ما می‌بینیم و می‌شنویم، غذا
 می‌خوریم، می‌خواهیم و بازی می‌کنیم. اما تفاوت‌هایی هم باهم داریم:
 مصطفی خیلی خوب انشای نویسد. پوریا آیات زیادی از قرآن را حفظ
 کرده است. احمد خوب فوتبال بازی می‌کند. او پسر مهربانی است و به
 همه کمک می‌کند.
 امید به ساختن کاردستی علاقه‌ی زیادی دارد و کاردستی‌های قشنگی
 درست می‌کند.
 من همه‌ی دوستانم را دوست دارم. آن‌ها هم مرا دوست دارند.

همه‌ی ما انسان‌ها، آفریده‌ی خداوند هستیم. خداوند ما را با همین شباهت‌ها و تفاوت‌ها
 آفریده است.

کامل کنید

برگه‌ی (۲)

نام:	نام خانوادگی:	سن:
چند کار را که می‌توانم درست و خوب انجام دهم:		
چند کار که دوست دارم یاد بگیرم:		
چیزهایی که به آن علاقه دارم:		
کتاب:	ورزش:	
سرگرمی یا بازی:	برنامه‌ی تلویزیونی:	
مثال: ورزش: شنا، فوتبال		

اکنون برگه‌ای را که کامل کرده‌اید، با برگه‌ی دوستانتان در کلاس مقایسه کنید. چه شباهت‌ها و تفاوت‌هایی بین شما وجود دارد؟

گفت‌وگو کنید

- ۱- چرا مسخره کردن دیگران کار نادرستی است؟
از معلم خود بپرسید خداوند در قرآن در این باره چه فرموده است؟
- ۲- اگر همه‌ی انسان‌ها مثل هم بودند، همه، یک شکل و قیافه داشتند و علاقه‌ها و توانایی‌هایشان کاملاً شبیه هم بود، چه می‌شد؟

- ۱- هر کدام از شما به نوبت در جلوی کلاس بایستید و خودتان را به بچه‌ها معرفی کنید.
- برای معرفی خودتان از آنچه در برگه‌ی شماره‌ی (۲) و (۳) نوشته‌اید، استفاده کنید.
- ۲- فرض کنید هم‌کلاسی‌های شما یکی از دوستانتان را خوب نمی‌شناسند و شما می‌خواهید او را به کلاس معرفی کنید. برگه‌های دوستانتان را با دقت بخوانید و بعد او را معرفی کنید.
- ۳- با کمک معلم، نمودار تصویری درست کنید و به دیوار بزنید.

مثال:

فروردین	اردیبهشت	خرداد	تیر	مرداد	شهریور	مهر	آبان	آذر	دی	بهمن	اسفند
۱	۶	۴	۰	۴	۲	۱	۰	۵	۰	۲	۳

- روی یک مقوای بزرگ، دوازده ستون که نشانه‌ی ۱۲ ماه سال است، بکشید. در هر ستون عکس بچه‌های کلاس یا نام آن‌هایی را که در آن ماه متولد شده‌اند، بچسبانید.
- حالا جمع تعداد بچه‌های متولد هر ماه را حساب کنید و زیر آن ستون بنویسید.

فصل ۲ خانواده

خانواده با ازدواج زن و مرد به وجود می آید. با تولد فرزندان، تعداد اعضای خانواده بیشتر می شود. تعداد اعضای خانواده ها باهم تفاوت دارد.

• این عکس، سعیده را با پدر و مادر و خواهرها و برادر و پدر بزرگ و مادر بزرگش نشان می دهد.

• این عکس، پوریا را با پدر و مادر و برادرانش نشان می دهد.

• این عکس خانوادگی رضا است. او با مادر و خواهرش زندگی می کند. پدر رضا از دنیا رفته است.

گفت‌وگو کنید

- ۱- به تصویرهای این درس دقت کنید.
  - اعضای هر خانواده چند نفرند؟ بشمارید.
  - به نظر شما چه چیزهای مشترکی در این عکس‌ها وجود دارد؟
  - آیا اعضای این خانواده‌ها همدیگر را دوست دارند و از بودن با هم لذت می‌برند؟
- ۲- الف - شما دوست دارید در یک خانواده‌ی بزرگ زندگی کنید یا خانواده‌ی کوچک؟ چرا؟
ب - به نظر شما خانواده‌ی بزرگ چه خوبی‌هایی دارد؟

پاسخ دهید

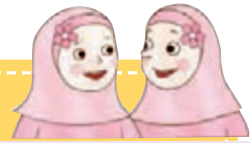
- اعضای خانواده‌ی شما چند نفرند؟ نام اعضای خانواده‌ی خود را بنویسید.

جست‌وجو کنید

- کاربرگه‌ی شماره‌ی (۴) را انجام دهید.
- از ۱۰ نفر از هم‌کلاسی‌ها یا بچه‌های مدرسه‌تان بپرسید که خانواده‌شان چند نفره است؟ روی جدول، جلوی اسم هر کس در ستون مربوط به آن علامت × بگذارید.
- بعد تعداد × ها را در ستون‌ها، جمع بزنید. حال بگویید در نمونه‌ای که شما تهیه کردید، بیشتر خانواده‌ها چند نفره هستند؟

گفت‌وگو کنید

- ۱- به تصویرهای این درس نگاه کنید. در هر تصویر چه چیزی مشاهده می‌کنید؟
- ۲- به نظر شما در هر تصویر، اعضای خانواده چه گفت‌وگوهایی با هم دارند؟
حالا شما جای هر کدام از افراد حرف بزنید.

۱

محبت

۲

مراقبت از یکدیگر

۳

تفریح و سرگرمی

۴

یادگیری

اعضای خانواده یکدیگر را دوست دارند. پدر و مادر از فرزندان مراقبت می کنند. آن‌ها برای آسایش و تربیت بچه‌ها تلاش می کنند. اعضای خانواده به روش‌های مختلف، محبت خود را به یکدیگر نشان می دهند. به نظر شما بچه‌ها در مقابل زحمات‌های پدر و مادر چه کارهایی باید انجام دهند؟

فکر کنید و پاسخ دهید

- ۱- چرا همه‌ی ما دوست داریم در کنار خانواده زندگی کنیم؟
- ۲- شما چه چیزها یا کارهایی را از پدر و مادرتان یاد گرفته‌اید؟
- ۳- شما چگونه محبت خودتان را به پدر و مادر یا کسانی که از شما مراقبت می کنند، نشان می دهید؟

با گذشت زمان، تغییراتی در خانواده به وجود می‌آید. به این تصویرها نگاه کنید. هر یک از آن‌ها تغییری را در خانواده نشان می‌دهد:

با تولد یک بچه‌ی دیگر، تعداد اعضای خانواده تغییر می‌کند و بیشتر می‌شود.

بچه‌ها در خانواده رشد می‌کنند و هر روز بزرگ‌تر می‌شوند.

گاهی ممکن است بعضی از اعضای خانواده برای تحصیل در دانشگاه یا کار به شهر دیگری بروند و مدتی دور از خانواده زندگی کنند.

وقتی فرزندان بزرگ می شوند و ازدواج می کنند، خانواده های جدیدی به وجود می آید.

با ازدواج فرزندان و بچه دار شدن آن ها پدر و مادر، صاحب «نوه» می شوند.

پدر و مادر کم کم پیر می شوند.

فکر کنید و پاسخ دهید

۱- به غیر از تغییراتی که در این درس گفته شد، چه تغییرات دیگری ممکن است در یک خانواده به وجود بیاید؟

۲- آیا در سال های اخیر در خانواده ی شما تغییری به وجود آمده است؟ این تغییر شما را خوشحال کرد یا غمگین؟

شما در هنگام این تغییر چه کردید؟

یک دعا برای اعضای خانواده ات بنویس.

.....

.....

.....

من مادر بزرگم را دوست دارم. خانه‌ی مادر نزدیکی
خانه‌ی اوست. او بیشتر وقت‌ها به ما کمک می‌کند. وقتی
مادرم برای خرید یا انجام کاری به بیرون می‌رود، او از من
و خواهر کوچکم مراقبت می‌کند. مادر بزرگ برای
خواهرم لباس‌های قشنگی دوخته است. او
همیشه برای ما قصه می‌گوید و ما خیلی چیزها
از او یاد می‌گیریم.
چقدر خوشحال می‌شویم وقتی ما هم
کاری برای مادر بزرگ انجام می‌دهیم.

پدر بزرگ در خانه‌ی ما زندگی می‌کند. او پاهایش درد می‌کند و
نی‌تواند خوب راه برود. زیرا در زمان جنگ و دفاع از کشور ایران
در مقابل دشمن، آسیب دیده است. پدر بزرگ وقتی سالم‌تر بود، به
همه‌ی اعضای خانواده کمک می‌کرد.

ما او را دوست داریم و دلمان نمی‌خواهد
از اینکه نی‌تواند بعضی کارهایش را
خودش انجام بدهد، غصه بخورد.
من هر شب، موقع خواب،
به او کمک می‌کنم که داروهایش را
بخورد.

خداوند در قرآن کریم به انسان‌ها فرموده است:

به پدر و مادر نیکی کنید و چنانچه پیر شدند، با نرمی

و مهربانی با آن‌ها سخن بگویید.

«سوره‌ی اسراء، آیه‌ی ۲۳»

هدیه‌ی خدا

دختری بود که مادر بزرگش او را خیلی دوست داشت. اسمش چی بود؟ تو بگو! نوه زود به زود به مادر بزرگ سر می‌زد. مادر بزرگ هم دلش برای نوه‌اش خیلی تنگ می‌شد. یک روز عصر تا نوه وارد شد، مادر بزرگ مثل همیشه گفت: «به‌به، عصای دستم آمد!» و با خوشحالی ادامه داد: «منتظر بودم که بیایی تا با هم برویم سر کوچه، سبزی آش بخریم». بعد یک دستش را گذاشت روی شانه‌ی او و با هم رفتند و با یک بغل سبزی برگشتند. بساط سبزی را پهن کرد، کنارش نشست و آه کشید: «آخ جوانی کجایی که یادت بخیر! روزگاری پنج کیلو سبزی را توی یک ساعت پاک می‌کردم و حالا که چشم‌هایم درست نمی‌بیند، همین یک کیلو حتماً تا شب طول می‌کشد». نوه گفت: من کمک می‌کنم تا زود تمام بشود.

نوه داشت کمک می‌کرد و مادر بزرگ هم قربان صدقه‌اش می‌رفت: «قربان تو بروم که چشم منی!» تلفن زنگ زد. مادر بزرگ نشنید. نوه بلند شد و گوشی را برداشت. بعد آمد و مادر بزرگ را صدا کرد. پیرزن با تعجب گفت: «وای! کی زنگ زد؟! من نشنیدم. تو که گوش منی، چه به موقع شنیدی!». پای تلفن، همسایه‌ی مادر بزرگ بود که حالش خوب نبود. مادر بزرگ آش را پخت و به نوه‌اش گفت: «تو که دست منی، بیا یک کاسه آش ببر برای همسایه!» نوه برد و مادر بزرگ دست‌هایش را رو به آسمان گرفت و گفت: «دستت درد نکند، الهی خدا دستت را بگیره عزیزم!»

نوه و مادر بزرگ با هم آش خوردند. نوه دراز کشید و گفت: مادر جان، برایم یک قصه بگو! پیرزن به قاب عکس جوانی خودش روی دیوار خیره شد و گفت: «یکی بود، یکی نبود، یک دختری بود، درست هم سن و سال تو، یک مادر بزرگ داشت، درست هم سن و سال من. دختر بیشتر از همه به مادر بزرگش سر می زد. روزها به او کمک می کرد و مواظبش بود و شبها توی اتاق او می خوابید که تنها نباشد. دختر قصه‌ی ما محبت را خوب می فهمید و می دانست که خداوند محبت کردن را دوست دارد. روزها گذشت و گذشت. دختر ازدواج کرد و صاحب فرزند شد. وقتی پیر شد، خدا برای جبران محبت‌هایش به او یک هدیه داد. نوه با ذوق و شوق پرسید: «هدیه‌ی خدا...؟! چه هدیه‌ای بود؟»

مادر بزرگ موهای نوه‌اش را نوازش کرد و گفت: یک نوه‌ی خوب و مهربان، مثل تو!

(سپیده خلیلی)

- ۱- داستان هدیه‌ی خدا را بخوانید.
- منظور مادر بزرگ از اینکه به نوه‌اش می‌گفت: تو دست منی، تو پای منی، تو گوش منی... چه بود؟
- مادر بزرگ درباره‌ی نوه‌اش چه دعایی کرد؟
- منظور او از این دعا چه بود؟
- چرا خداوند به مادر بزرگ، نوه‌ی خوب و مهربانی هدیه داده بود؟

۲- پنج‌شنبه شب است. فردا حمید و خانواده‌اش می‌خواهند به یک جای خوش آب و هوا در اطراف شهر بروند. همه از رفتن به سفر خوشحال هستند. آن‌ها لباس‌ها و وسایلشان را در ساک می‌گذارند. حمید با برادر و خواهرهایش درباره‌ی دیدنی‌های بین راه صحبت می‌کند. مادر بزرگ حمید در خانه‌ی آن‌ها زندگی می‌کند. او پاهایش درد می‌کند. خیلی آهسته راه می‌رود و به سختی ماشین سوار می‌شود و از آن پیاده می‌شود.

شب، اعضای خانواده درباره‌ی اینکه مادر بزرگ همراه آن‌ها به سفر برود یا نه گفت و گو کردند. به نظر شما آن‌ها در این باره چه تصمیمی بگیرند؟ چرا؟ اگر شما جای حمید بودید، چه می‌گفتید؟

۳- چرا باید به پدر بزرگ‌ها و مادر بزرگ‌ها و افراد سالمند احترام بگذاریم و از آن‌ها قدردانی کنیم؟

با راهنمایی معلم به «پیام قرآنی» کتاب درسی قرآن مراجعه کنید و آیه‌ای را که مربوط به پدر و مادر است، پیدا کنید. از روی معنی آن بنویسید و در کلاس بخوانید.

۱- از پدربزرگ یا مادربزرگ یا یکی از افراد سالخورده‌ی فامیلتان قدردانی کنید. یک هفته فرصت دارید درباره‌ی این موضوع فکر کنید و این کار را هر طور که دوست دارید، انجام بدهید. بعد در کلاس بگویید چگونه این کار را انجام دادید.

۲- این «**شجره‌نامه**» یا درخت خانوادگی علی است. شجره‌نامه نشان می‌دهد که افراد یک خانواده چه نسبتی با هم دارند. شما هم روی کار برگه‌ی شماره‌ی (۵) شجره‌نامه‌ی خودتان را درست کنید.

همکاری در خانواده

۳ فصل

اردوی تفریحی در مدرسه‌ی شهید جلالی

در این تصویر بچه‌های کلاس سوم دبستان را در حال چیدن سفره‌ی صبحانه می‌بینید.
معلم به آن‌ها پیشنهاد کرده بود که آن روز صبحانه را با هم در حیاط مدرسه بخورند.

بچه‌ها کارها را بین خودشان تقسیم کرده بودند:
پهن کردن سفره، چیدن ظرف‌ها، پذیرایی از هم کلاسی‌ها، جمع کردن سفره، ریختن زباله‌ها در سطل، شستن ظرف‌ها و ..... و

آن روز، بچه‌ها با همکاری یکدیگر لحظه‌های خوبی را با هم گذراندند و به آن‌ها خیلی خوش گذشت.

با کمک معلم، اردو یا مراسمی را در داخل یا خارج از مدرسه اجرا کنید.

کارها را بین خودتان تقسیم کنید.

در پایان اردو بگویید:

چگونه با هم همکاری کردید؟ همکاری شما چه فایده‌هایی داشت؟ اگر قرار بود همه‌ی کارها را یک یا دو نفر انجام دهند، چه می‌شد؟

اکنون، به این تصویرها توجه کنید. در هر یک چه چیزی مشاهده می‌کنید؟
چه چیز مشترکی در این تصویرها وجود دارد؟

فکر کنید و پاسخ دهید

- ۱- آیا درست است که همه‌ی کارهای خانه را یک نفر انجام بدهد؟ چرا؟
- ۲- اگر شما برادر یا خواهر کوچک‌تر دارید، بگویید در چه کارهایی به او کمک می‌کنید.

● تقسیم کار

سینا، مریم و مونا خواهر و برادر هستند. آن‌ها جدولی به شکل زیر درست کردند و در آن، کارهایی را که اعضای خانواده بین خودشان تقسیم کرده بودند، نشان دادند.

کارهای خانه	غذا پختن	خرید مواد غذایی	خرید نان	گردگیری	شستن ظرف‌ها، خشک کردن ظرف‌ها	بیرون گذاشتن زباله‌ها	مرتب کردن رختخواب	آب دادن به گلدان‌ها	جارو کردن خانه، تمیز کردن حیاط
مادر	×				×		×		
پدر		×				×	×		
سینا			×				×	×	×
مریم				×			×		
مونا					×		×		

در سمت راست جدول، نام اعضای خانواده و در بالای جدول، کارهای گوناگون خانه نوشته شده است. ما با نگاه کردن به این جدول، بهتر و سریع‌تر می‌فهمیم که هر یک از اعضای خانواده‌ی سینا چه کمکی به خانواده می‌کنند.

برای مثال:

- سینا چه کارهایی انجام می‌دهد؟
- وظیفه‌ی مونا چیست؟
- مرتب کردن رختخواب، کار کدام یک از اعضای خانواده است؟
- چه کسی غذا می‌پزد؟

فکر کنید، انجام دهید

کار برگه‌ی شماره‌ی (۶) را کامل کنید و تقسیم کار در خانه‌تان را نشان دهید.

در هر خانه، مقرّراتی وجود دارد.

مقرّرات، به ما می گوید، چه کارهایی را باید انجام بدهیم یا انجام ندهیم.

بچه ها، در خانه ی ما این مقرّرات وجود

دارد:

- کفش ها را بیرون از اتاق در بیاوریم.
- داخل اتاق توپ بازی نکنیم.
- به موقع بخوابیم.
- موقعی که اعضای خانواده در حال خواندن نماز، استراحت یا مطالعه هستند، صدای تلویزیون را بلند نکنیم.
- کتاب، دفتر، لباس و وسایلی را که از آن ها استفاده می کنیم، سر جای خود بگذاریم.

و ....

راستی در خانواده ی شما چه مقرّراتی وجود دارد؟ بگویید.

هم فکری کنید و بگویید

۱- مقرّرات خانواده ی خودتان را با هم کلاسی هایتان مقایسه کنید.

۲- کدام مقرّرات در خانواده ی همه ی شما مشترک است؟

۳- اگر اعضای خانواده، هر یک از این مقرّرات را رعایت نکنند، چه اتفاقی می افتد؟

۴- رعایت مقرّرات چه فایده ای دارد؟

۱- به مدت یک هفته، در کار برگه‌ی شماره‌ی (۷)، کارهایی را که برای همکاری در خانه انجام داده‌اید، یادداشت کنید.

بگویید این همکاری چه فایده‌هایی داشت؟

۲- اگر از شما بخواهند مقررات جدیدی به مقررات خانه‌تان اضافه کنید، چه چیزی پیشنهاد می‌کنید؟

۳- به سلیقه‌ی خودتان یک «کارت قدردانی» درست کنید. روی آن یک جمله بنویسید و به یکی از اعضای خانواده‌تان بدهید.

(کارت را به معلم خود نشان بدهید.)

به نام خدا

برادر خوبم سیل

از اینکه در درس‌هایم به من کمک کردی

از طرف مینا

نیازهای خانواده

۴ فصل

نیازهای خانواده چگونه تأمین می‌شود؟

درس ۱

اعضای خانواده به غذا، پوشاک و وسایل زندگی نیاز دارند.

آنها، بیشتر کالاهای مورد نیاز خود را از مغازه‌ها می‌خرند.

در این تصاویر، بعضی از کالاها را می‌بینید. آیا می‌توانید تعدادی از کالاهایی را که خانواده‌ی شما از آنها استفاده می‌کنند، نام ببرید؟

آیا می‌توانید کالاهایی را نام ببرید که توسط اعضای خانواده و در خانه، تولید می‌شوند؟

همه‌ی مردم برای تأمین نیازهایشان باید کار کنند.

افراد از راه کار کردن، پول به دست می‌آورند. به این پول **درآمد** می‌گویند.

معمولاً پدر در بیرون از خانه کار می‌کند و برای همسر و فرزندانش وسایل زندگی تهیه می‌کند. مادر هم در خانه کار می‌کند.

در بعضی خانواده‌ها، زنان به غیر از کار در خانه، شغل دیگری هم دارند و از این راه به درآمد خانواده کمک می‌کنند؛ برای مثال در شهرها، زنان در اداره، کارخانه، مدرسه یا بیمارستان کار می‌کنند. در روستاها، زنان در دوشیدن شیر دام‌ها، قالی‌بافی یا کشاورزی کمک می‌کنند.

مردم، شغل‌های گوناگون دارند.
به این تصویرها نگاه کنید. شغل این افراد چیست؟ آن‌ها درآمد خود را از چه راهی به دست می‌آورند؟
کدام یک از این شغل‌ها را از نزدیک دیده‌اید؟

همان‌طور که می‌بینید، بعضی افراد کالایی را **تولید** می‌کنند.
بعضی دیگر کالایی تولید نمی‌کنند، بلکه **خدمتی** به دیگران انجام می‌دهند.

هم فکری کنید و بگویید

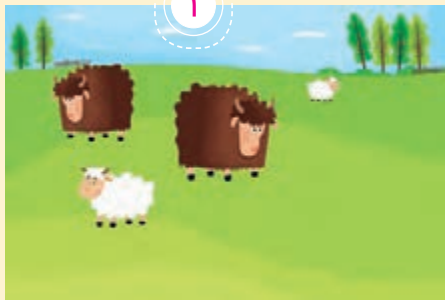

- ۱- چرا افراد باید شغل‌های مختلف داشته باشند؟ اگر همه یک شغل داشته باشند، چه اتفاقی می‌افتد؟
- ۲- شما چه شغل‌هایی را بیشتر دوست دارید؟ چرا؟
- ۳- کاربرگ‌های شماره‌ی (۸) و (۹) را در کلاس و کاربرگ‌ی شماره‌ی (۱۰) را در منزل انجام دهید.

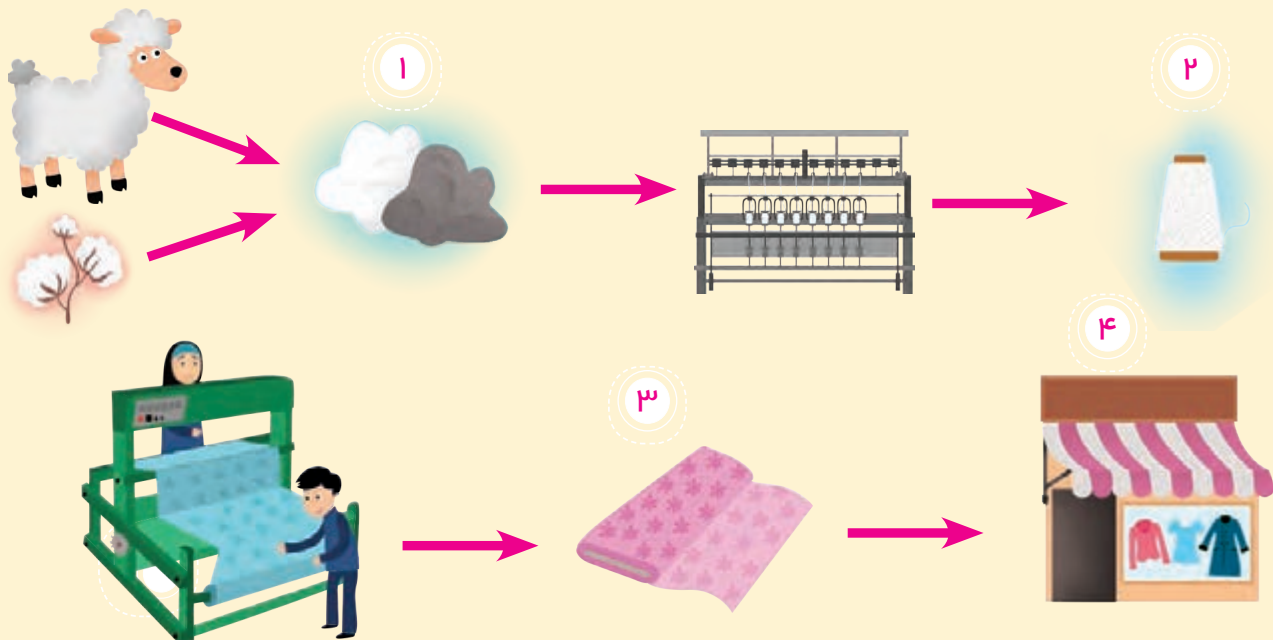
هم فکری کنید و بگویید

- ۱- به بعضی از وسایل و کالاهایی که هر روز از آن‌ها استفاده می‌کنید، فکر کنید. (برای مثال صبحانه‌ای که امروز خوردید، لباس، میز و نیمکت، کتاب و دفتر و ...)
- هر یک از چه چیزی و چگونه تهیه شده است؟
- ۲- اکنون کتاب را باز کنید به تصویرها نگاه کنید و به ترتیب شماره‌ها بگویید هر تصویر چه چیزی را نشان می‌دهد؟

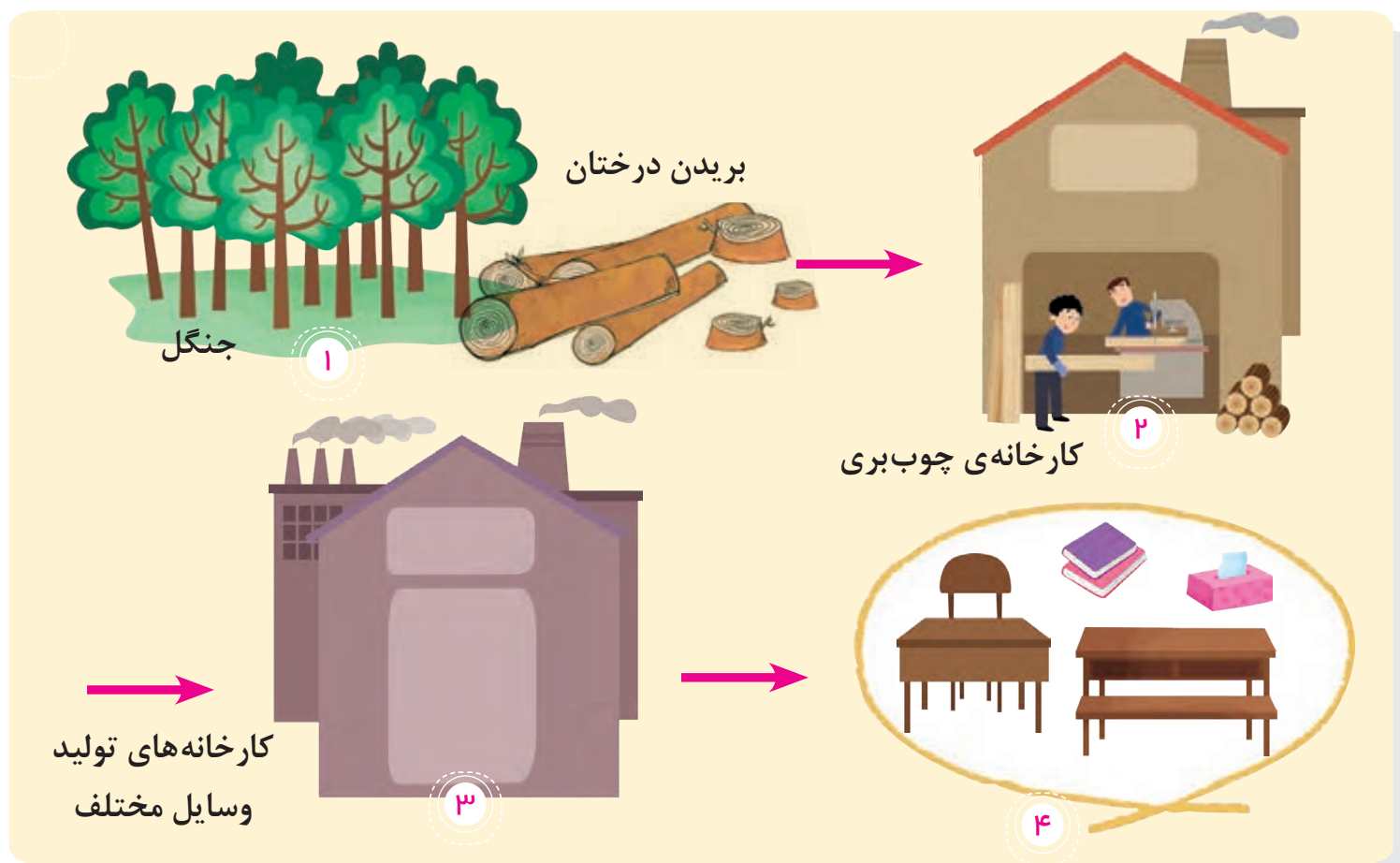
• بخشی از غذای ما از راه دامپروری به دست می‌آید. برای دامپروری به آب و خاک و گیاهان نیاز داریم.

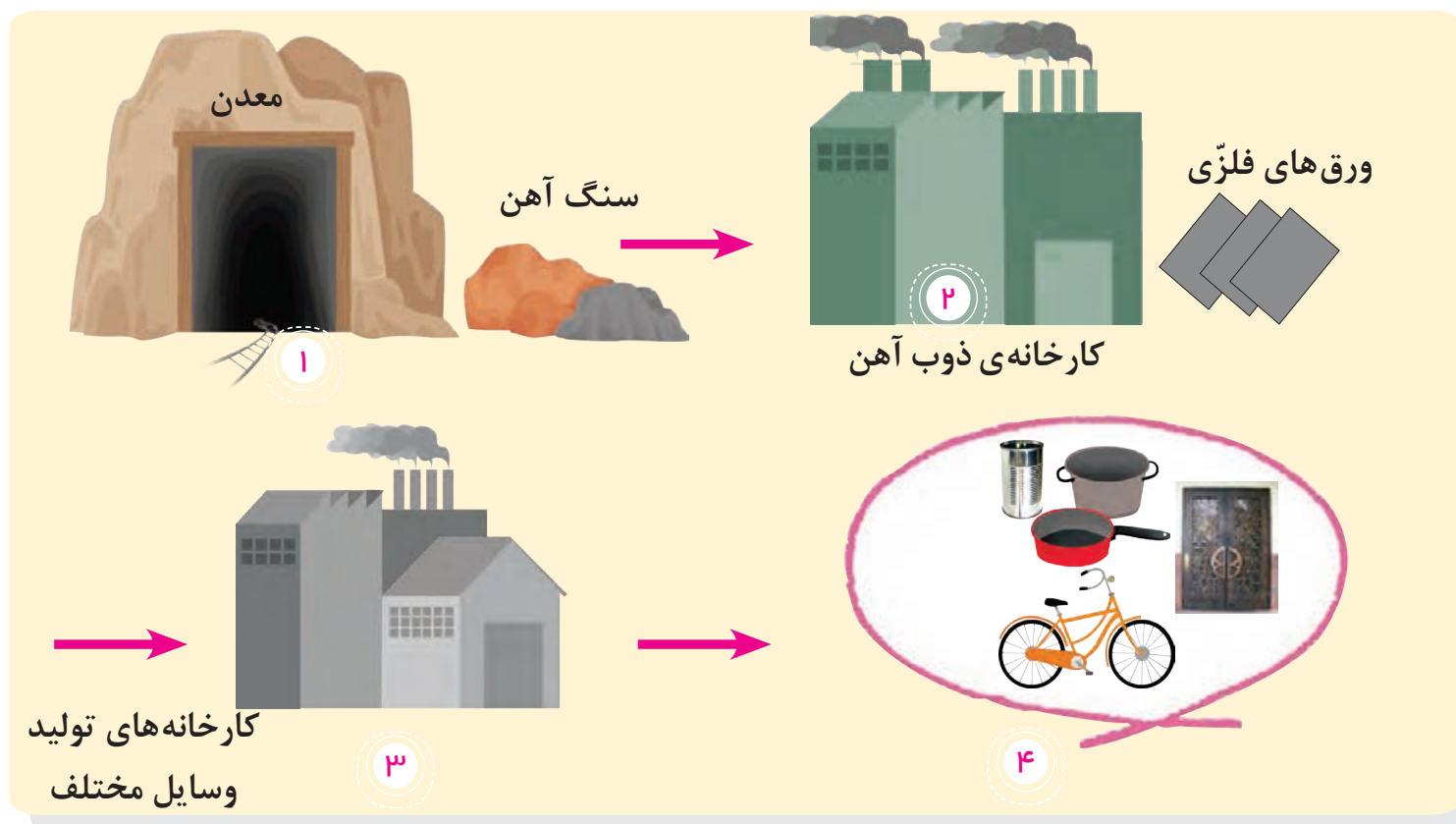
• لباس ما معمولاً از نخ درست شده است. نخ از گیاه پنبه یا پشم گوسفندان به دست می‌آید.

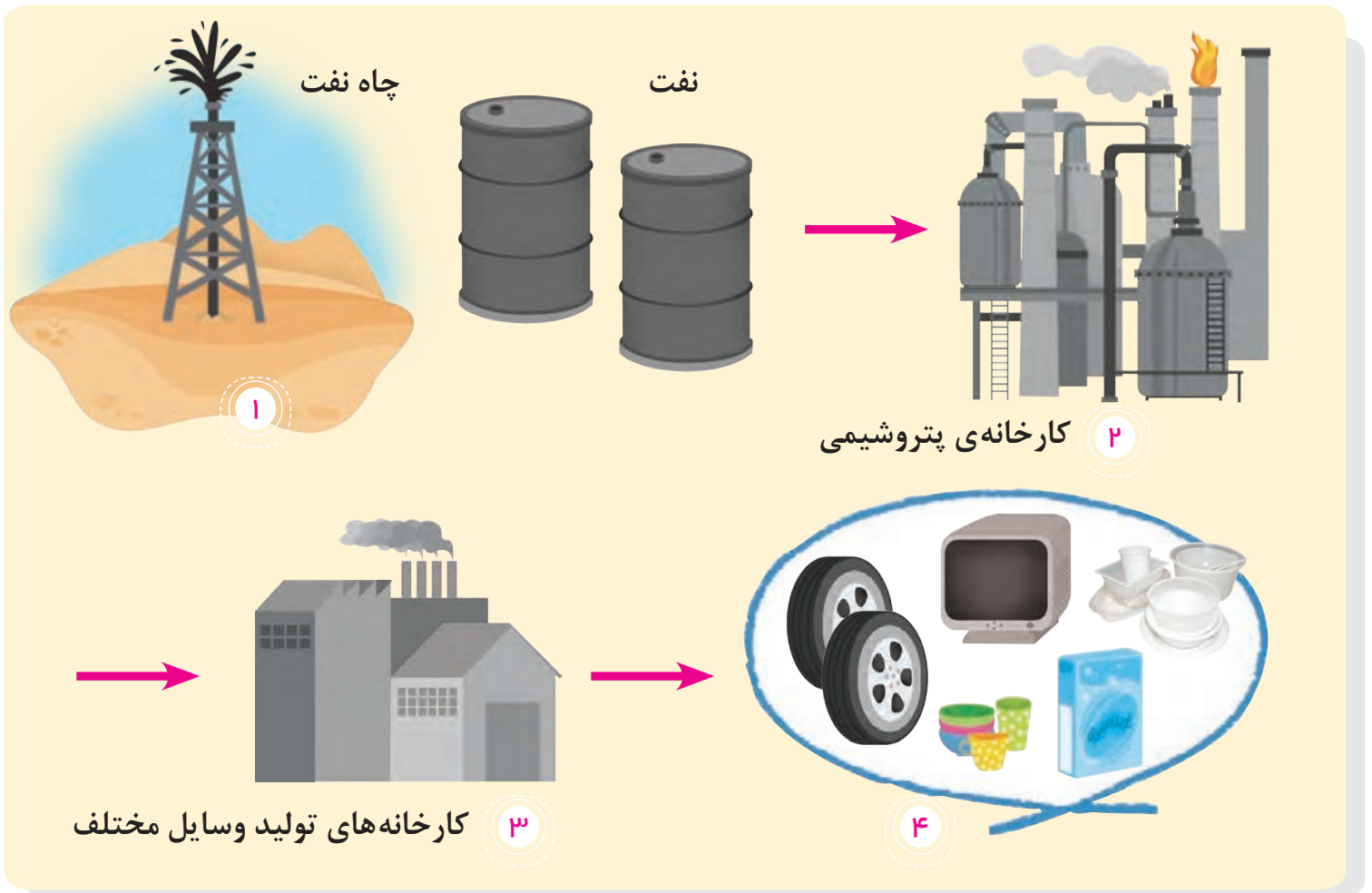
• بخشی از غذای ما از راه کشاورزی به دست می‌آید. برای کشاورزی به آب و خاک نیاز داریم.

• آیا می‌توانید بگویید کاغذ، دستمال کاغذی، میز و نیمکت و وسایل چوبی از چه چیزی به دست می‌آید؟

• در بعضی از وسایل زندگی ما، فلزاتی چون آهن و مس به کار رفته است. این مواد را از معدن استخراج می‌کنند. معادن در زیرزمین یا در دل کوه‌ها قرار دارند.

• **نفت**، ماده‌ی اولیه‌ی بعضی از وسایل زندگی ما است.
آیا می‌توانید چیزهایی را نام ببرید که از مواد نفتی تهیه شده است؟

به خاک، آب، گیاهان، جانوران، نفت
و فلزات **منابع طبیعی** می‌گویند.
ما غذا، لباس و وسایل زندگی خود را از
منابع طبیعی به دست می‌آوریم.

هم‌فکری کنید و پاسخ دهید

کاربرگ‌های شماره‌ی (۱۱) و (۱۲) را در کلاس انجام دهید.

منابع طبیعی، نعمت‌های خداوند هستند. خداوند این نعمت‌ها را به ما داده است تا از آن‌ها به خوبی استفاده کنیم. چگونه درست مصرف کنیم؟
چه کارهایی می‌توانیم انجام دهیم؟
به پاسخ‌های این بچه‌ها توجه کنید:

صرفه جویی می‌کنیم.

لباس‌های قدیمی‌ام را می‌شویم و اتو می‌کنم و امسال دوباره می‌پوشم.

از قوطی، جامدادی درست می‌کنم.

دارم با ورق سفید دفترهای کهنه‌ام، دفتر یادداشت درست می‌کنم.

کیف پارسالم را تمیز می‌کنم.

زیاده روی (اسراف) نمی‌کنیم.

ما نمی‌توانیم همه‌ی چیزهایی را که دوست داریم، بخریم.
ما باید چیزهایی را که نیاز داریم، بخریم.
در خرید کردن هم، باید به اندازه پولی که داریم، خرج کنیم.

پس انداز می‌کنیم.
ما همیشه مقداری از پولمان را پس انداز
می‌کنیم.

خانواده‌ی ما، هر ماه به برخی خانواده‌های
نیازمند که در نزدیکی ما هستند، کمک می‌کند.

اکنون که پیام‌های بچه‌ها را خواندید، بگویید با کدام یک موافقت و آن را انجام می‌دهید؟ کدام را تصمیم
می‌گیرید از این پس انجام دهید؟

وقتی درست و به اندازه مصرف می‌کنیم، در واقع از منابع طبیعی هم محافظت می‌کنیم.

هم فکری کنید و پاسخ دهید

- ۱- آیا شما و افراد خانواده‌تان پس انداز می‌کنید؟ چگونه؟ پس انداز چه فایده‌هایی دارد؟
- ۲- اسراف یعنی چه؟ چند نمونه مثال بزنید.
از معلم خود یا بزرگ‌ترها پرسید خداوند در قرآن درباره‌ی اسراف چه فرموده است؟
- ۳- چرا وقتی غذا می‌خوریم از خداوند تشکر می‌کنیم؟
شما چه می‌گویید؟ یک بار هم به زبان محلی‌تان بگویید.

یک تصمیم خوب

زنگ جمله‌سازی بود. دفترم را باز کردم و صفحه‌ی سفیدی را آوردم. می‌خواستم کلمه‌ها را از روی تخته بنویسم که چشمم به دفتر پریسا افتاد. فقط چند خطی از صفحه‌ی آخر دفترش مانده بود. داشت کلمه‌ها را همان‌جا می‌نوشت.

به او گفتم: تو چقدر خسیسی! در این نصفه ورق آخر که نمی‌توانی چیزی بنویسی. ببین دفتر جدیدی که خریدم، جلدش چقدر قشنگ است! این دفترها خیلی گران است. خوب، در این صفحه همین چند خط بس است. حالا در صفحه‌ی جدید می‌نویسم.

پریسا گفت: مریم جان مادرم می‌گوید ما باید از هر چیزی که داریم خوب و درست استفاده کنیم. خانم معلم متوجه صدای ما شده بود. نزدیک آمد و نگاهی به دفترهایمان انداخت. بعد دفتر پریسا را به بچه‌ها نشان داد و گفت: ببینید پریسا برگ‌های سفید دفترش را تا آخر می‌نویسد. او با این صرفه‌جویی، هم به خانواده‌اش کمک می‌کند و هم به منابع کشور. آفرین به او! خیلی خجالت کشیدم. تازه فهمیدم که اشتباه می‌کنم. یاد ورقه‌های سفیدی افتادم که آن‌ها را مچاله کردم و در سطل زباله انداختم.

یاد این افتادم که چقدر مادرم را به زحمت انداختم و اصرار کردم من از این جور دفترها می‌خواهم. ناراحت شدم و به فکر فرو رفتم از آن روز به بعد تصمیم گرفتم از همه‌ی وسایلم به خوبی استفاده کنم. حالا اگر دفترهای مرا ببینید، حتی یک ورق هم پیدا نمی‌کنید که خالی از نوشته باشد.

(کبری هاشمی)

؟

گفت‌وگو کنید

۱- به نظر شما مریم از چه چیزی ناراحت شد و خجالت کشید؟

۲- آیا شما تصمیمی شبیه به تصمیم مریم در زندگی‌تان گرفته‌اید؟ در کلاس

تعریف کنید.

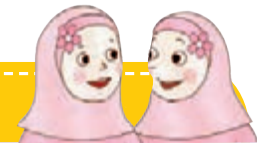
آیا تاکنون دقت کرده‌اید شما و خانواده‌تان هر روز مقداری پوست میوه و باقیمانده‌ی مواد غذایی، کاغذ، جعبه‌ی مقوایی و چیزهای کهنه و شکسته شده را دور می‌ریزید؟ به این مواد **زباله** می‌گوییم. جمع شدن زباله‌ها برای سلامتی ما ضرر دارد و خطرناک است. چرا؟

مأموران زحمتکش شهرداری زباله‌ها را جمع‌آوری می‌کنند و به جاهای دور دست می‌برند تا محل زندگی ما پاکیزه و سالم بماند. سپس زباله‌ها را به روش بهداشتی می‌سوزانند یا زیرزمین دفن می‌کنند و یا بازیافت می‌کنند.

فراموش نکنیم زباله‌ها را در ساعتی که شهرداری تعیین کرده، به محل جمع‌آوری آن‌ها ببریم.

گفت‌وگو کنید

۱- ما هر روز مقداری زباله تولید می‌کنیم. هم‌فکری کنید و چند راه پیشنهاد کنید تا در خانه یا مدرسه زباله‌ی کمتری تولید شود.

۲- پرس‌وجو کنید خانواده‌ها برای بیرون گذاشتن زباله چه نکاتی را باید رعایت کنند؟

همه‌ی زباله‌ها دورریختنی نیستند. بعضی از زباله‌ها را می‌توان **بازیافت** کرد.

بازیافت چیست؟

بازیافت یعنی از موادی که قبلاً استفاده شده است، دوباره چیز جدیدی بسازند. برای مثال، بطری‌های شیشه‌ای یا پلاستیکی و قوطی‌های فلزی را در کوره حرارت می‌دهند و از آن‌ها چیزهای جدید می‌سازند.

کاغذهای دور ریخته شده را با دستگاه‌های مخصوص خمیر می‌کنند و دوباره از آن‌ها کاغذ درست می‌کنند.

ما چه کمکی می‌توانیم بکنیم؟

ما نباید این نوع زباله‌ها را با زباله‌های دیگر مخلوط کنیم تا آلوده شوند. ما می‌توانیم در خانه و مدرسه این زباله‌ها را جدا کنیم تا برای بازیافت آماده شوند.

آیا بازیافت به حفظ منابع کمک می‌کند؟

۱- شما و دوستانتان تصمیم گرفته‌اید در خانه‌تان صرفه‌جویی کنید و اسراف نکنید. هم‌فکری کنید که در این مورد چه کارهایی می‌توانید انجام بدهید؟ چند کار پیشنهاد بدهید.

۲- به سلیقه‌ی خودتان یک قلک درست کنید. برای این کار از افراد خانواده‌تان کمک بگیرید. قلک را به هم‌کلاسی‌هایتان نشان بدهید.

تصمیم بگیرید از امروز تا عید نوروز بخشی از پول تو جیبی‌تان را پس‌انداز کنید.

۳- با کمک اعضای خانواده زباله‌هایی را که قابل بازیافت هستند، جدا و دسته‌بندی کنید. بعد در کلاس بگویید چگونه این کار را انجام دادید.

۴- در مدرسه زباله‌ها را تفکیک کنید. سه سطل درست کنید و از همه بخواهید کاغذ و مقوا، پلاستیک و بطری و باقیمانده‌ی میوه‌ها و خوراکی‌ها را به‌طور جداگانه در سطل مخصوص بریزند.

فصل ۵ خانه‌ی ما

هر روز بعد از تعطیل شدن مدرسه، به خانه می‌روم. مادرم منتظر آمدن من است. در را به رویم باز می‌کند و من به او سلام می‌کنم. سایر اعضای خانواده هم بعد از تمام شدن کارهایشان در بیرون از منزل به خانه برمی‌گردند و کم‌کم همه دور هم جمع می‌شویم.

همه‌ی ما خانه‌ی خود را دوست داریم و می‌خواهیم درباره‌ی آن بیشتر بدانیم.

چرا همه‌ی انسان‌ها به خانه نیاز دارند؟

خانه

با کلاه و کت و کیف چرمی
می‌گشاید همیشه به گرمی
می‌دود سوی من با عروسک
می‌گذارد گل یاس و میخک
دور هم منتظر می‌نشینیم
سفره‌ی شاممان را بچینیم
خانه‌ی امن ما سرپناه است
جای آرامش و تکیه‌گاه است

می‌رسم خسته در باد و باران
خانه آغوش خود را به رویم
خواهر کوچک و مهربانم
مادرم توی گلدان چینی
آش خوشمزه‌ای پخته مادر
تا پدر مثل هر شب بیاید
در زمستان و در فصل گرما
وقت دلتنگی و رنج و غصه

(کبری هاشمی)

۱- شعر خانه را بخوانید. خانه کدام نیازهای ما را برآورده می‌کند؟ در این شعر، کدام نیازها

بیان شده است؟

۲- به غیر از این نیازها چه نیازهای دیگری به فکر شما می‌رسد؟

اعضای خانواده در خانه کارهای گوناگون انجام می‌دهند.

آنها در خانه استراحت می‌کنند و می‌خوانند.

اعضای خانواده در خانه دور هم جمع می‌شوند، با هم گفت‌وگو می‌کنند و اوقات خوبی را با

هم می‌گذرانند.

در خانه، همه خدا را عبادت می‌کنند و از او به خاطر نعمت‌هایش تشکر می‌کنند.

راستی چرا شکل خانه‌ها با هم فرق دارد؟

در کشور ما ایران، مردم در مکان‌های مختلف زندگی می‌کنند و شکل خانه‌های آن‌ها با هم فرق دارد.

♦ بعضی از مردم در خانه‌های حیاط‌دار زندگی می‌کنند.
معمولاً در این نوع خانه‌ها، یک خانواده زندگی می‌کنند.

♦ در شهرها، بعضی از مردم در ساختمان‌های چندطبقه (آپارتمان) زندگی می‌کنند.
این ساختمان‌ها چندطبقه هستند و تعداد زیادی خانواده در طبقات مختلف آن زندگی می‌کنند.

♦ در خانه‌های روستایی معمولاً مکان‌هایی برای انبار محصولات یا وسایل کشاورزی و محلی برای نگهداری حیوانات نیز وجود دارد.

♦ این تصویر، زندگی **عشایر** را نشان می‌دهد. عشایر مردمی هستند که شغل آن‌ها دامپروری است. آن‌ها برای یافتن چراگاه به‌طور مرتب از یک منطقه به منطقه‌ی دیگر کوچ می‌کنند. عشایر در چادر زندگی می‌کنند. بنابراین در هنگام کوچ، خانه‌های آن‌ها هم جابه‌جا می‌شود.

♦ به این تصویرها نگاه کنید. در مناطق پرباران، سقف خانه‌ها را شیب‌دار می‌سازند. چرا؟ آیا می‌دانید این نوع خانه‌ها را در کدام مناطق ایران می‌توان دید؟

♦ در بعضی از مناطق گرم، سقف خانه‌ها را به شکل گنبدی می‌سازند و برای خنک کردن هوای خانه از بادگیر استفاده می‌کنند.

پاسخ دهید

۱- چرا در شهرهای بزرگ، ساختمان‌های بلندمرتبه یا آپارتمان می‌سازند؟

۲- خانه‌ی شما به تصویر کدام نوع خانه شبیه است؟

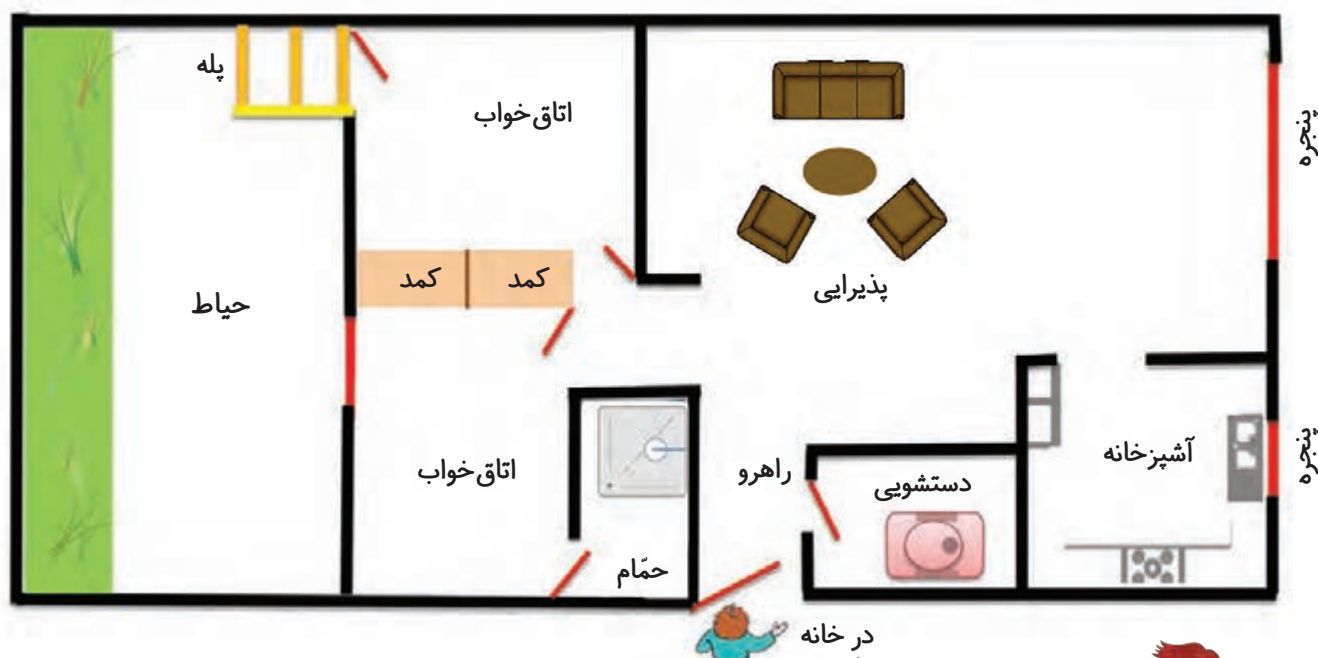
۳- کاربرگه‌های شماره‌ی (۱۳) و (۱۴) را در کلاس انجام دهید.

در هر خانه، مکان‌های مختلفی وجود دارد. در مکان‌های مختلف خانه، کارهای گوناگون انجام می‌گیرد. به این تصویر نگاه کنید. این نقشه‌ی خانه است. اتاق‌ها و سایر مکان‌های خانه را نشان می‌دهد.

هم‌فکری کنید و بگویید

به نقشه‌ی زیر نگاه کنید.

- ۱- وقتی وارد خانه می‌شویم، کدام مکان‌ها، سمت راست و کدام مکان‌ها سمت چپ ما قرار دارد؟
- ۲- کدام مکان روبه‌روی ما است؟
- ۳- حمام بین کدام مکان‌ها قرار دارد؟
- ۴- کدام اتاق‌ها به حیاط راه دارند؟ آشپزخانه در کدام سمت قرار گرفته است؟

مشاهده کنید و پاسخ دهید

- ۱- شما در شهر زندگی می‌کنید یا در روستا؟
- ۲- خانه‌ی شما از چه مکان‌هایی تشکیل شده است؟ نام ببرید. آیا حیاط دارید؟
- ۳- وقتی داخل خانه می‌شوید، در سمت چپ و سمت راست شما کدام مکان‌ها قرار دارد؟
- ۴- کدام مکان از بقیه‌ی قسمت‌ها بزرگ‌تر است؟ کدام مکان کوچک‌تر است؟

توجه: معلّم گرامی، در این درس، یافتن مکان‌ها بر روی نقشه کافی است و نیاز به ترسیم نقشه توسط دانش آموز نیست.

♦ شکل خانه‌ها تغییر می‌کند

این تصویر، یک خانه‌ی قدیمی را نشان می‌دهد. آقای محمودی برای بچه‌ها از خاطراتش در این خانه تعریف می‌کند:

ما سال‌ها پیش در این خانه زندگی می‌کردیم. خانه‌ی ما چند اتاق داشت و در همه‌ی اتاق‌ها به روی حیاط باز می‌شد. در آن زمان، عمّه و عموی من هم با خانواده‌شان در این خانه زندگی می‌کردند. من هر روز با پسرعمّه‌ها و پسر عموهایم در حیاط بازی می‌کردم. آن وقت‌ها، هنوز آب لوله‌کشی نبود. آب را در آب انبار که گوشه‌ی حیاط بود، ذخیره می‌کردند. حوض آب، وسط حیاط بود و ظرف‌ها و لباس‌ها را کنار حوض می‌شستند. خانه‌ها حمام نداشت و مردم از حمام‌های عمومی استفاده می‌کردند.

مقایسه و پرس‌وجو کنید

- ۱- خانه‌ی شما چه تفاوت‌هایی با خانه‌ی آقای محمودی دارد؟ چه شباهت‌هایی دارد؟
- ۲- با یکی از افراد سالخورده‌ی خانواده‌تان گفت‌وگو کنید. چند مورد از تفاوت‌های خانه‌های آن‌ها را با خانه‌های امروزی بپرسید و در کلاس بگویید.

♦ ساختن خانه

آیا تاکنون فکر کرده‌اید برای خانه‌سازی به شغل‌های گوناگونی نیاز داریم؟ برای ساختن خانه، افراد زیادی باید با هم همکاری کنند. هر کدام از این افراد در یک کار **مهارت** دارند. معمولاً مهندس ساختمان، نقشه‌ی خانه را می‌کشد. بنا و کارگران، دیوارها و سقف‌ها را می‌سازند. لوله‌کش، لوله‌های آب را از زیرزمین عبور می‌دهد و برق‌کار، سیم‌کشی می‌کند و برق را به همه‌ی مکان‌های خانه می‌برد.

نکته

ممکن است برای کارگران ساختمانی در هنگام کار حادثه‌ای اتفاق بیفتد. اگر این افراد بیمه‌ی تأمین اجتماعی داشته باشند، هزینه‌های دارو و درمان به آن‌ها پرداخت می‌شود. حتی در صورتی که دیگر نتوانند کار کنند، هر ماه پولی به آن‌ها داده می‌شود تا با آن زندگی خود را بگذرانند.

هم فکری کنید

در ساختن خانه‌های شما چه شغل‌هایی نقش داشته‌اند؟ این شغل‌ها را روی کاغذ بنویسید.

چگونه از خانه مان محافظت کنیم؟
کدام نکات ایمنی را رعایت کنیم؟

ایمنی در خانه

نکات ایمنی یعنی چه کارهایی بکنیم یا نکنیم تا از خطر دور بمانیم.
بچه‌ها این نکات را رعایت کنید و برای پدر و مادرشان هم تعریف کنید.

♦ از اجاق مسافرتی برای گرم کردن هوای خانه یا حمام استفاده نکنید.

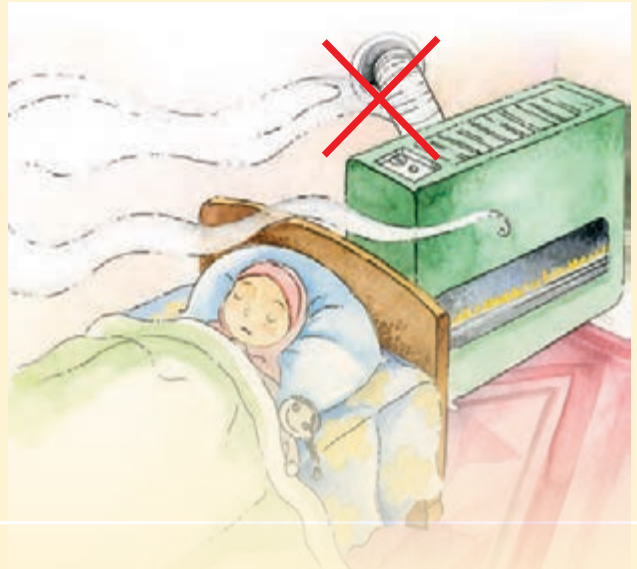
♦ اگر بوی گاز احساس کردید، کلید برق را نزنید. شیر گاز را ببندید. هیچ آتشی حتی یک کبریت روشن نکنید.

پنجره‌ها را باز کنید و با یک حوله‌ی خیس هوا را به بیرون هدایت کنید.

♦ بدون اجازه و حضور بزرگ‌تر به کلیدها و شیر و لوله‌های اجاق گاز دست نزنید.

- ♦ از روشن کردن آتش، نزدیک ظرف بنزین یا نفت جداً خودداری کنید.
- ♦ از گذاشتن ترقه و مواد آتش‌زا در داخل کمد یا کیف خودداری کنید.
- ترقه‌بازی در خانه یا کوچه و خیابان باعث زخمی شدن افراد می‌شود و ممکن است انفجار و آتش‌سوزی رخ دهد.

- ♦ هر نوع بخاری باید دودکش مناسب داشته باشد.
- بدون دودکش، گازهای سمی باعث مسمومیت و مرگ می‌شود.
- شعله‌ی بخاری، باید آبی‌رنگ باشد. اگر بخاری با شعله‌ی زرد بسوزد، یعنی گاز سمی تولید می‌کند.

- ♦ در خانه را هیچ‌گاه باز نگذارید.
- ♦ اگر در خانه تنها هستید، در را به روی افراد غریبه باز نکنید.

- ♦ اگر روکش پلاستیکی سیم برق زخمی یا پوسیده باشد، باعث برق‌گرفتگی و آتش‌سوزی می‌شود.
- ♦ دست‌کاری وسایل برقی و پریز و کلیدها موجب برق‌گرفتگی یا آتش‌سوزی می‌شود.

گفت‌وگو کنید

کار برگه‌ی شماره‌ی (۱۵)، «نکات ایمنی» را در کلاس اجرا کنید.

♦ آتش‌نشانی

وقتی به علت رعایت نکردن نکات ایمنی، در جایی آتش‌سوزی رخ می‌دهد، مأموران آتش‌نشانی با لباس و وسایل مخصوص به آنجا می‌روند تا آتش را خاموش کنند و جان و مال مردم را نجات دهند.

دانش‌آموزان یک مدرسه از ایستگاه آتش‌نشانی بازدید کردند.

آن‌ها با مأموران آتش‌نشانی گفت‌وگو کردند و با وظایف آن‌ها آشنا شدند.

هم فکری کنید

۱- به تصاویر روبه‌رو نگاه کنید و مراحل کار آتش‌نشان‌ها را توضیح دهید.

۲- به همراه معلم و هم‌کلاسی‌های خود از یک ایستگاه آتش‌نشانی نزدیک محل زندگی‌تان بازدید کنید. پس از بازدید، به پرسش‌های معلم پاسخ دهید.

۱- اگر در محلّ زندگی شما آتش سوزی رخ دهد، با چه شماره‌ای تماس می‌گیرید و چه می‌گویید؟ جای خالی را کامل کنید.

– آتش‌نشانی بفرمایید.

– سلام

– نشانی شما چیست؟

پلاک چند؟

آلو.....

.....

.....

.....

.....

۲- به غیر از آتش سوزی، در چه موارد دیگری می‌توانیم از آتش‌نشانی کمک بگیریم؟

۳- کار برگه‌ی شماره‌ی (۱۶) «نکات ایمنی در خانه یا مدرسه‌ی من» را کامل کنید.

۴- فرض کنید در آینده، وقتی بزرگ شدید باید خانه‌ای بسازید. خانه‌ی شما چگونه خواهد بود؟ خانه‌ی دلخواه و

مورد علاقه‌تان را معرفی کنید. (درباره‌ی آن توضیح بدهید، چند جمله بنویسید یا نقاشی کنید).

۵- این شماره تلفن‌های ضروری را روی یک کاغذ بنویسید و در جای مناسبی در خانه بچسبانید.

راهنمای تلفن ۱۱۸

پلیس ۱۱۰

اورژانس ۱۱۵

آتش‌نشانی ۱۲۵

فصل ۶ مدرسه‌ی ما

هر روز، با شوق و ذوق، کتاب و دفترمان را در کیف می‌گذاریم، لباس می‌پوشیم و به مدرسه می‌رویم.
مدرسه، خانه‌ی دوم ماست.

گفت‌وگو کنید

- ۱- به تصویرهای این درس توجه کنید. هر تصویر چه چیزی را نشان می‌دهد؟ جای خالی را پر کنید.
- ۲- در مدرسه چه چیزهایی یاد می‌گیریم و چه کارهایی انجام می‌دهیم؟ چرا مدرسه جای خوبی است؟

مطالعه

.....

آزمایش علمی

دوستی

نماز خواندن

.....

.....

.....

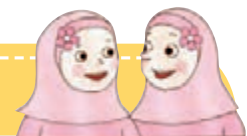
♦ مدرسه‌مان را بشناسیم

بچه‌های مدرسه‌ی شهید جلالی از دفتر مدیر بازدید کردند و مدیر مدرسه برای آن‌ها صحبت کرد.

بچه‌ها، همه‌ی کارکنان مدرسه شما را دوست دارند. آن‌ها با هم همکاری می‌کنند تا شما درس بخوانید، چیزهای جدید یاد بگیرید و اوقات خوبی را در مدرسه بگذرانید.

بررسی کنید

گردش دسته‌جمعی در مدرسه

امروز به همراه معلّم و هم‌کلاسی‌ها، از قسمت‌های مختلف مدرسه تان بازدید کنید. از کارکنان هر قسمت بخواهید برای شما درباره‌ی کار خودشان توضیح بدهند.
اکنون بگویید:

- در مدرسه‌ی شما چه مکان‌هایی وجود دارد؟ نام ببرید.
- چه کسانی در مدرسه‌ی شما کار می‌کنند؟ نام ببرید.
- هریک از آن‌ها چه کارهایی انجام می‌دهند؟

بچه‌ها شما هم می‌توانید در این همکاری سهمی داشته باشید. شما چه کارهایی می‌توانید بکنید؟

مدرسه را تمیز نگه می‌داریم. وسایل مدرسه مثل میز و نیمکت و دیوارها را سالم نگه می‌داریم.

اسراف نمی‌کنیم.

به دوستانمان کمک می‌کنیم.

در کارهای مدرسه همکاری می‌کنیم.

بچه‌های مدرسه‌ی رازی با کمک معلّم، نقشه‌ی ساده‌ای از مدرسه خودشان کشیدند. آن‌ها در این نقشه، قسمت‌های مختلف مدرسه‌شان را نشان دادند.

نقشه‌ی مدرسه‌ی رازی

پاسخ دهید

- ۱- اکنون با نگاه کردن به علامت‌ها، نام مکان‌هایی را که روی نقشه نوشته نشده، بنویسید.
- ۲- وقتی بچه‌ها وارد مدرسه می‌شوند، کدام مکان در سمت راست و کدام مکان در سمت چپ آن‌ها قرار دارد؟
کدام مکان روبه‌روی آن‌هاست؟
- ۳- کاربرگه‌ی شماره‌ی (۱۷) «نقشه‌ی مدرسه» را در کلاس کامل کنید.

♦ نظم و مقرّرات در مدرسه

مدرسه هم مانند خانه مقرّراتی دارد. هر قسمت از مدرسه مقرّرات مخصوصی دارد. بعضی از مقرّرات موجب حفظ سلامتی ما می‌شوند. بعضی مقرّرات را برای احترام به دیگران رعایت می‌کنیم. به این تصویرها توجّه کنید.

این بچه‌ها، چه مقرّراتی را نمی‌دانند؟
ندانستن این مقرّرات چه مشکلاتی به وجود می‌آورد؟

این بچه‌ها، کدام مقرّرات را رعایت می‌کنند؟ چرا؟

گفت‌وگو کنید

- ۱- به چند گروه تقسیم شوید. هر گروه، یکی از مکان‌های مدرسه مانند نمازخانه، حیاط، کتابخانه و غیره را انتخاب کنید. دو یا چند نمونه از مقرّرات هر قسمت را بنویسید و بگویید رعایت این مقرّرات چه فایده‌ای دارد؟
- ۲- وقتی بچه‌های کوچک‌تر از شما، به مدرسه می‌آیند، ممکن است مقرّرات مدرسه را به خوبی ندانند. شما چگونه به آن‌ها کمک می‌کنید؟ یک مثال بزنید.
- ۳- برای کلاس یا مدرسه‌تان، مقرّراتی پیشنهاد کنید. این مقرّرات باید مفید باشد و آسایش بیشتری برای همه به وجود بیاورد.

- ۱- مدرسه‌ی دلخواه شما چگونه است و چه خصوصیاتی دارد؟ درباره‌ی مدرسه‌ی مورد علاقه‌تان صحبت کنید یا چند خط بنویسید یا نقاشی کنید.
- ۲- به چند گروه تقسیم شوید. هر گروه با راهنمایی معلم به مدت یک یا چند روز در یکی از کارهای مدرسه، همکاری کنید.
(برای مثال با کارکنان یکی از بخش‌های مدرسه (کتابخانه، فروشگاه، آزمایشگاه و ...) همکاری کنید.
سپس در کلاس تعریف کنید که چگونه همکاری کرده‌اید.)
- ۳- معلم، نقشه‌ای از مدرسه می‌کشد و به شما می‌دهد:
- شما بالای نقشه، نام مدرسه‌تان را بنویسید و مکان‌های مختلف مدرسه را رنگ کنید.
- کلاس خودتان را روی نقشه پیدا کنید و با علامتی نشان بدهید.

فصل V از خانه تا مدرسه

مأمور شهرداری، برای همه‌ی خانه‌ها پلاک نصب می‌کند.

آیا تا به حال اتفاق افتاده است که در کوچه و خیابان گم شوید؟ راستی اگر روزی گم شوید و ندانید کجا هستید، چه می‌کنید؟ آیا نشانی (آدرس) خانه‌ی خودتان را خوب می‌دانید؟
نشانی خانه‌ی شما چیست؟
هر خانه‌ای یک «نشانی» دارد.
نشانی خانه به ما می‌گوید که آن خانه در کجا قرار دارد. نام خیابان و کوچه و شماره‌ی خانه، نشانی آن خانه است.

فکر کنید و پاسخ دهید

- ۱- هر یک از این تصویرها، چه چیزی را نشان می‌دهند؟
- ۲- دانستن نشانی خانه چه فایده‌هایی دارد؟ چرا همه باید نشانی خانه‌ی خود را خوب بدانند؟

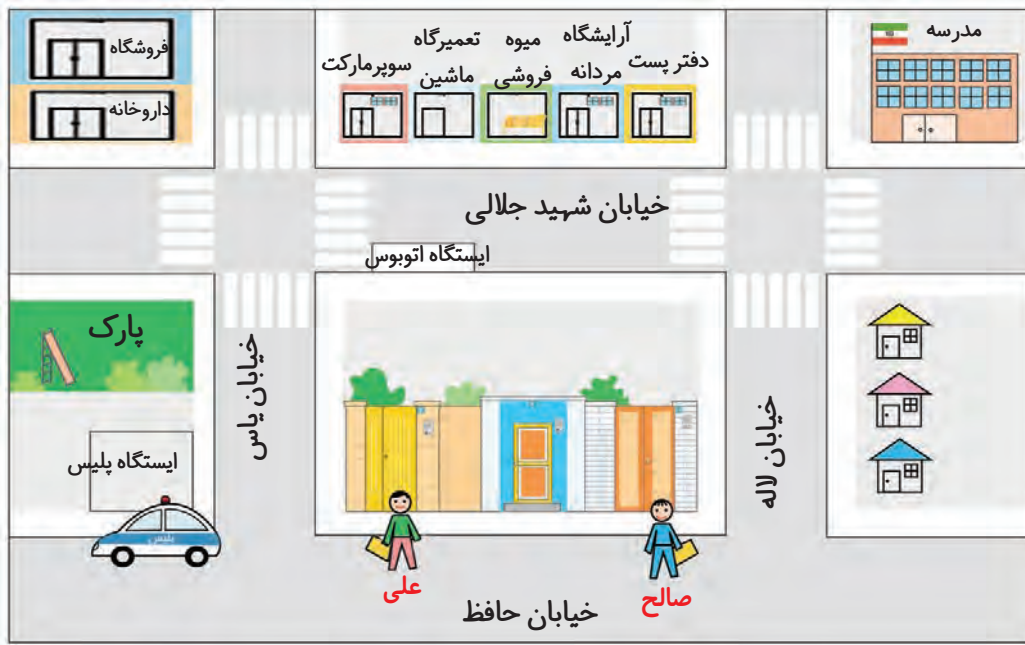

به این تصویر نگاه کنید. خانه‌ی علی در
خیابان حافظ، پلاک ۷ و خانه‌ی دوستش صالح،
در همان خیابان، پلاک ۱۱ است.

شما هم مانند تصویر بالا، تصویر ساده‌ای از خانه‌ی خودتان و چند خانه‌ی کنار آن بکشید. نام خیابان،
کوچه و پلاک خانه‌ها را روی نقاشی خودتان بنویسید.

شمال ↑

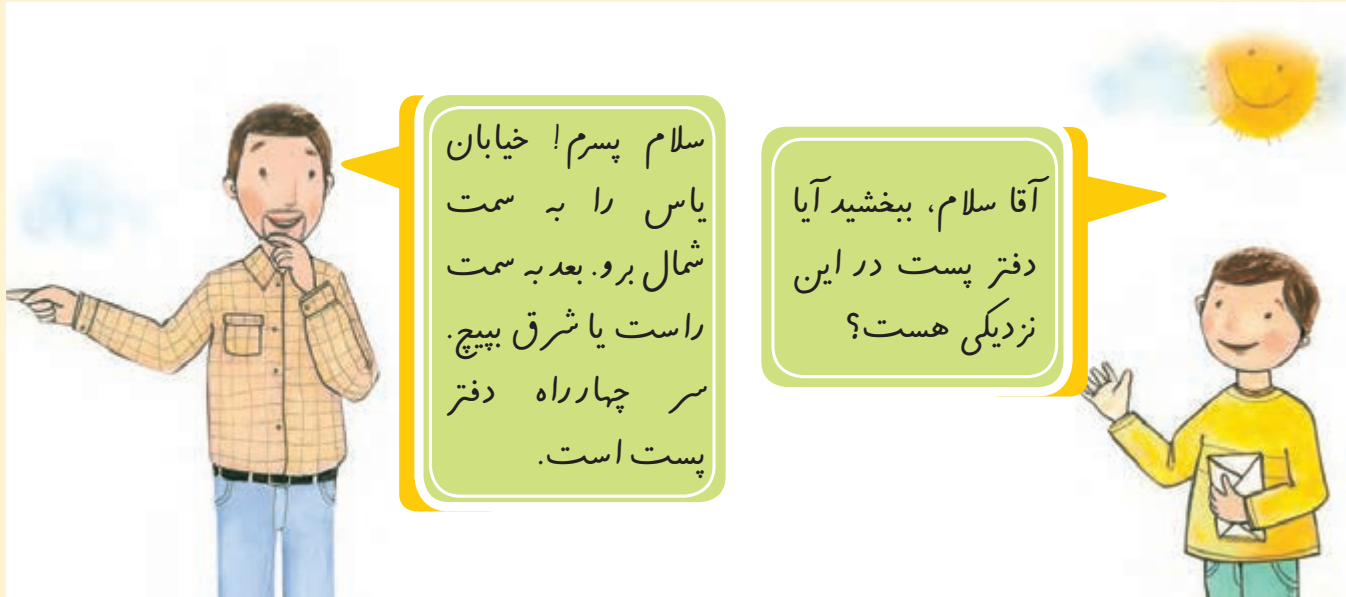

اکنون به تصویر نگاه کنید.
علی و صالح می‌خواهند از خانه
به مدرسه بروند. از چند مسیر می‌توانند
بروند؟ با مداد بکشید. حالا بگویید، کدام
مسیر کوتاه‌تر است؟
اگر علی از خیابان‌های یاس و
شهید جلالی عبور کند و به مدرسه برود،
در مسیر خود چه جاها و چه چیزهایی
می‌بیند؟ نام ببرید.

فکر کنید و پاسخ دهید

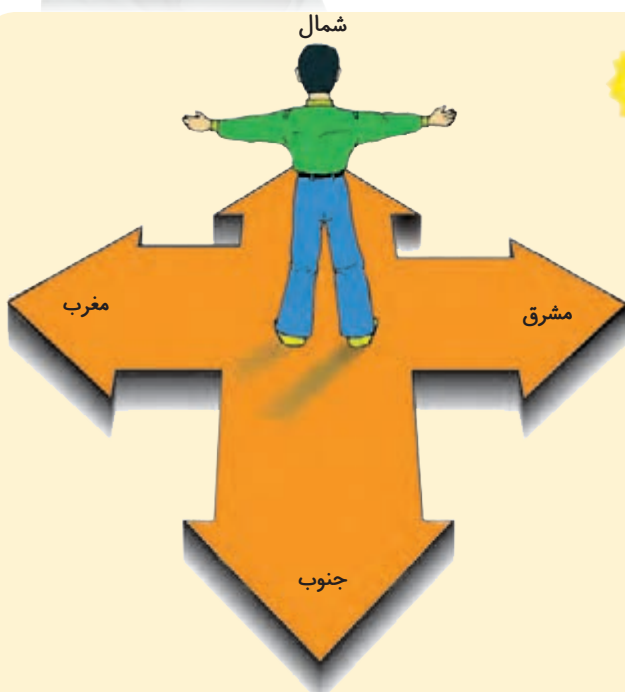
شما وقتی از مدرسه به خانه برمی‌گردید، در مسیر خودتان چه چیزها و جاهایی را مشاهده
می‌کنید؟ به ترتیب بگویید.

آیا می‌توانید از روی نقشه‌ی صفحه‌ی قبل مسیر این پسر را به دفتر پست نشان دهید؟

راستی، منظور این آقا از سمت شمال و سمت شرق چه بود؟

- هر روز صبح، خورشید از جهت مشرق طلوع می‌کند و در پایان روز در جهت مغرب غروب می‌کند.

- اگر در یک صبح آفتابی، طوری بایستیم که دست راست ما به طرف مشرق و دست چپ ما به طرف مغرب باشد، روبه‌روی ما شمال و پشت سرمان جنوب خواهد بود.

شمال، جنوب، مشرق و مغرب جهت‌های اصلی هستند.

- جهت‌ها نشان می‌دهند که هر مکان در کجا قرار دارد.

دانش آموزان یک مدرسه با کمک معلّم خود جهت شمال را در مدرسه پیدا کردند و روی زمین علامت زدند.
 آن‌ها بازی «جهت‌ها را پیدا کن» را در حیاط انجام دادند.
 معلّم: حسن رو به شمال بایست. حالا دو قدم برو به سمت مشرق، حالا سه قدم برو سمت جنوب و....

پاسخ دهید

۱- در یک صبح آفتابی با کمک معلّم خود، جهت‌های اصلی را در حیاط مدرسه پیدا کنید. جهت یابی را در حیاط تمرین کنید.

شمال

مغرب

جنوب

۲- جهت‌ها را بنویسید.

کامیون به کدام سمت می‌رود؟ ( )

پسر به کدام سمت نگاه می‌کند؟ ( )

کشاورزان رو به کدام جهت ایستاده‌اند؟ ( )

گوسفندان به کدام سمت حرکت می‌کنند؟ ( )

۳- کاربرگه‌ی شماره‌ی (۱۸) «جهت‌های اصلی» را در کلاس کامل کنید.

مشرق

آیا تاکنون به کسی نامه‌ای نوشته‌اید که آن را پست کرده باشید؟ آیا تاکنون فکر کرده‌اید چگونه این نامه به دست دوست یا فامیل شما که در فاصله‌ای خیلی دور از شما زندگی می‌کند، می‌رسد؟ مردم علاوه بر نامه، کتاب، مجله و بعضی کالاها را از طریق اداره‌ی پست به جایی که می‌خواهند، می‌فرستند.

در اداره‌ی پست نامه‌ها را با توجه به شهرها و مکان‌های مختلف تقسیم و جدا می‌کنند و هر مأمور پست، نامه‌های یک منطقه را به دست مردم می‌رساند.

اداره‌ی پست به مردم خدمت می‌کند.

امروزه مردم به وسیله‌ی رایانه می‌توانند نامه‌های خود را در زمان بسیار کوتاهی برای یکدیگر بفرستند.

♦ چگونه نشانی خود را بر روی پاکت پستی بنویسیم؟

آیا تاکنون به کسی نامه‌ای نوشته‌اید که آن را پست کرده باشید؟
برای پست کردن نامه، باید نشانی خودتان (فرستنده) و نشانی گیرنده‌ی نامه را به خوبی بدانید. سپس آن را بر روی پاکت با خطّ خوش و خوانا در جای مخصوص بنویسید.

- تمبر را در گوشه‌ی سمت راست پاکت می‌چسبانیم.
  - هر خانه‌ای، به غیر از نشانی، یک کد پستی هم دارد.
- کد پستی را هم باید بر روی پاکت نامه بنویسیم.

پرس و جو کنید

با کمک اعضای خانواده، کدپستی خانه‌تان را پیدا کنید. سپس آن را یادداشت کرده و به کلاس

بیاورید. کدپستی چند رقمی است؟

شما در شهر زندگی می کنید یا روستا؟ مدرسه ی شما به خانه تان نزدیک است یا دور؟
 با چه وسیله ای به مدرسه می روید؟ پیاده، با اتوبوس یا با سرویس مدرسه؟
 ما هر روز در کوچه و خیابان رفت و آمد می کنیم. برای رفت و آمد در کوچه و خیابان به چه چیزهایی باید توجه کنیم؟
 اکنون نکات جدول زیر را بخوانید و تصویر هر کدام را در صفحه ی ۷۲ و ۷۳ پیدا کنید و شماره ی آن را در جدول بنویسید یا برای هر شماره توضیحی بنویسید.

هم فکری کنید و بنویسید

۱	همیشه با نام و یاد خدای مهربان از خانه خارج شویم.
.....	از مسیری که در آنجا ساختمانی را خراب می کنند یا می سازند با احتیاط عبور کنیم.
.....	هرگز با افراد غریبه صحبت نکنیم و از آن ها چیزی نگیریم یا همراه آن ها نرویم.
۳	.....
۹	.....
۴	.....
.....	با راننده صحبت نکنیم و حواس او را پرت نکنیم.
۸	.....
..... و ۹	خیابان جای توپ بازی، دوچرخه سواری یا .....
.....	تا زمانی که اتوبوس یا اتومبیل کاملاً نایستاده .....
.....	همیشه از در سمت راست پیاده شویم و از در سمت راننده پیاده نشویم.

کدام یک از این نکات را شما رعایت می کنید؟ کدام را تصمیم دارید از این به بعد انجام دهید؟

در جاده‌ها، ماشین‌ها با سرعت زیاد حرکت می‌کنند. اگر مسیر شما از کنار جاده می‌گذرد یک‌باره به میان جاده ندوید. هنگامی که در حاشیه‌ی جاده راه می‌روید، رانندگان باید به خوبی شما را ببینند.

در هنگام شب، برای عبور از کوچه و خیابان لباس روشن بپوشید یا از شبرنگ و کاغذ سفید استفاده کنید. وقتی هوا تاریک است، بهتر است تنها از خانه خارج نشوید.

بچه‌ها، بگویید اگر به هریک از نکات ایمنی که در صفحه‌ی قبل دیدید، توجه نکنیم، چه اتفاق ناگواری پیش می‌آید؟

الکون به تابلوهای راهنمایی توجه کنید.

تابلوهای راهنمایی برای عابران پیاده یا وسایل نقلیه نصب می‌شوند تا با توجه به آن‌ها به طور صحیح از خیابان عبور کنند. در این تصویرها، شما بعضی از تابلوهای راهنمایی را مشاهده می‌کنید. آن‌ها را به خاطر بسپارید.

عبور عابر پیاده ممنوع

عبور دوچرخه‌سوار ممنوع

ورود ممنوع

خطر

محل عبور عابر پیاده

محل عبور دانش‌آموزان

عبور یکطرفه

بوق زدن ممنوع

۱۰

۱

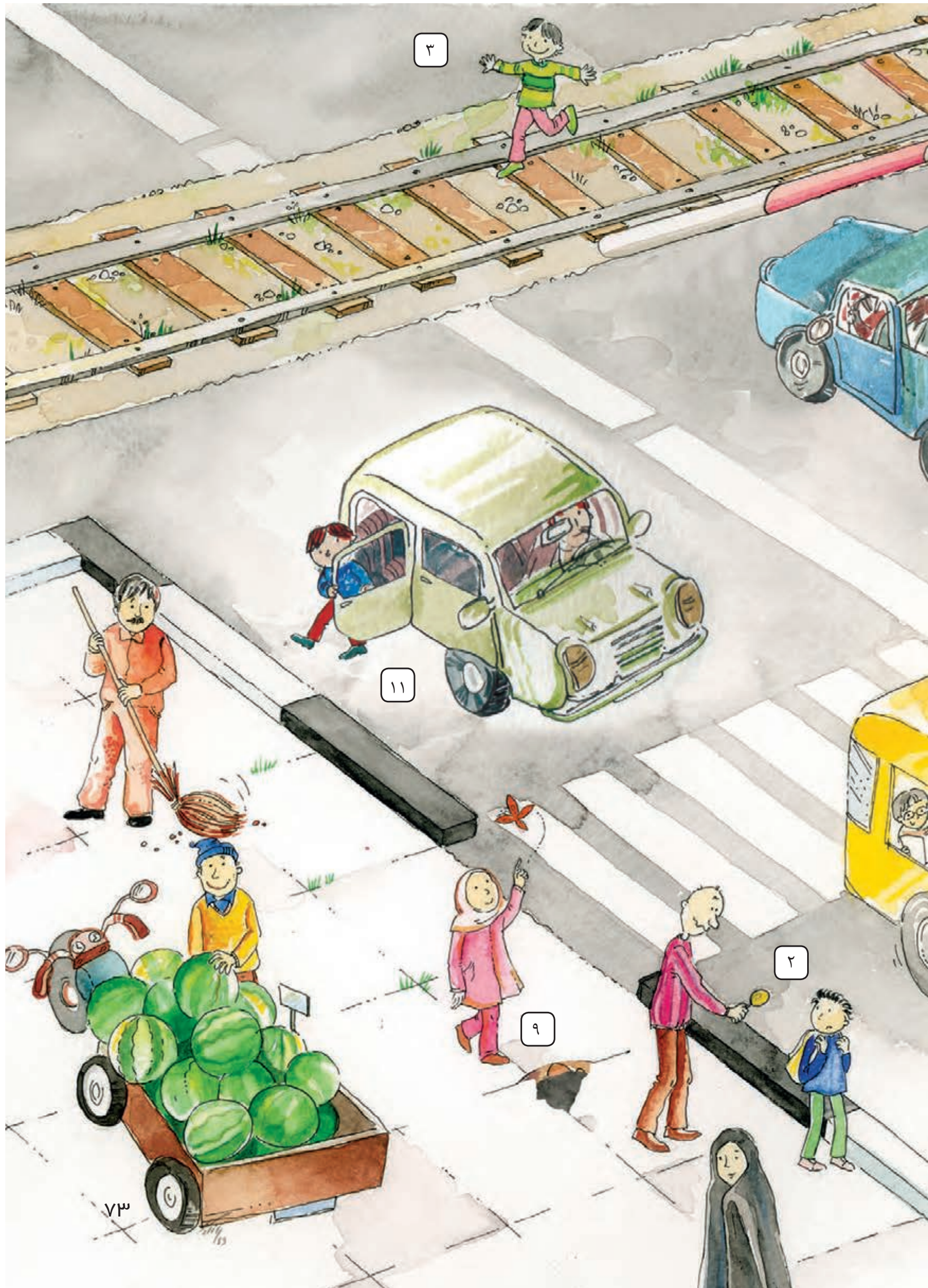
۴

۵

۶

۸

۷

♦ چراغ راهنمایی

در بعضی چهارراه‌ها، چراغ راهنمایی مخصوص وسایل نقلیه و عابرین پیاده وجود دارد. آیا می‌توانید بگویید چراغ وسایل نقلیه چند رنگ دارد؟ و روشن شدن هر رنگ نشانه‌ی چیست؟ چراغ عابرین پیاده چند رنگ دارد؟ هر رنگ به چه معناست؟

چراغ راهنمایی مخصوص وسایل نقلیه و عابر پیاده

توقف وسایل نقلیه پشت چراغ راهنمایی

♦ چگونه از خیابان عبور کنیم؟

در خیابان، بهتر است از جایی عبور کنیم که تابلوی «عبور عابر پیاده» یا خط کشی وجود دارد.

برای این کار، کنار خیابان می‌ایستیم و به سمت چپ نگاه می‌کنیم تا مطمئن شویم وسیله‌ی نقلیه‌ای نمی‌آید. سپس تا وسط خیابان می‌رویم و روی خط وسط می‌ایستیم. حالا به راست نگاه می‌کنیم و اگر وسیله‌ی نقلیه‌ای نیامد، با احتیاط به آن طرف خیابان می‌رویم. یادمان باشد هرگز نباید به سمت وسط خیابان بدویم.

تمرین کنید

با کمک معلم یا پدر و مادر، عبور کردن صحیح از خیابان را تمرین کنید.

در خیابان‌های بسیار بزرگ که اتومبیل‌ها با سرعت زیاد حرکت می‌کنند، عبور از خیابان کار خطرناکی است و حتماً باید از پل‌های هوایی استفاده کنیم.

♦ پلیس

همان‌طور که مدرسه و خانه، مقرراتی دارد، رفت‌وآمد در کوچه و خیابان هم قوانین و مقرراتی دارد. پلیس به همه‌ی مردم کمک می‌کند تا قوانین راهنمایی و رانندگی را رعایت کنند و به آن احترام بگذارند.

آیا می‌دانید اگر در داخل یا بیرون خانه به مشکلی برخورد کردید، می‌توانید از پلیس کمک بگیرید؟
برای تماس با پلیس، شماره ی ۱۱۰ را می‌گیریم.

هم فکری کنید

۱- در چه مواقعی می‌توانیم از پلیس کمک بگیریم؟

۲- همیار پلیس کیست و چه کاری انجام می‌دهد؟

۳- اگر معلم شما، پلیس را به کلاس دعوت کند، چه سؤالاتی از او می‌پرسید؟

هم فکری کنید و هر گروه چند سؤال تهیه کنید.

۴- کاربرگ‌های شماره‌ی (۱۹) و (۲۰) را انجام دهید.

- ۱- یک دفترچه‌ی تلفن درست کنید. نام، نشانی و شماره‌ی تلفن چند نفر از دوستانتان را در آن بنویسید. نام دوستانتان را به ترتیب حروف الفبا مرتب کنید.
- ۲- به نمودار ماه‌های تولد بچه‌های کلاس که در فصل (۱) تهیه کردید، توجه کنید. یک کارت تبریک درست کنید و به نشانی یکی از دوستانتان که در این ماه متولد شده، بفرستید. نشانی و کد پستی را بپرسید و به‌طور صحیح روی پاکت بنویسید.

- ۳- الف - با کمک معلم، به‌طور گروهی مقررات رفت و آمد در خیابان را در کلاس نمایش دهید.

- ب - در مدرسه‌ی شما چه کسانی «پلیس مدرسه» هستند؟ آن‌ها چه کارهایی انجام می‌دهند؟ مشاهده و پرس‌وجو کنید.

کاربرگه ها

کار برگه، شماره ۱ | خط زمان

این خط زمان، فعالیت های مریم را نشان می دهد.

گذشته (تمام شده)		حال		آینده (هنوز نیامده)	
۶ صبح	صبحانه خوردن لباس پوشیدن	۷ صبح	آمدن با سرویس مراسم صبحگاهی	۸ صبح	قرآن
۹ صبح	مطالعات اجتماعی	۱۰ صبح	ریاضی	۱۱ صبح	ورزش
۱۲ ظهر	سوار سرویس شدن رفتن به خانه	۱ بعد از ظهر	شستن دست ها غذا خوردن	۲ بعد از ظهر	استراحت، تماشای تلویزیون

شما با راهنمایی معلم خط زمان امروز خودتان را کامل کنید.

۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱	۲	۳	۴
صبح	صبح	صبح	صبح	صبح	صبح	ظهر	بعد از ظهر	بعد از ظهر	بعد از ظهر	بعد از ظهر

کاربرگهی شمارهی ۲ خطّ زمان

۱- یک یا دو کار مهمّ خودتان را در هر زمان بنویسید.

دیروز	امروز	فردا
من	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....

روز

گذشته (.....) (.....)

۲- نمودار را کامل کنید.

سال گذشته	امسال	سال آینده
من	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....

سال

گذشته حال آینده

تصویری از خودتان در آینده نقاشی کنید.
یا چند جمله درباره‌ی آینده‌ی خودتان بنویسید.

عکسی از زمان
کودکی‌تان بچسبانید.

عکسی از زمان حال
خودتان بچسبانید.

گذشته

حال

آینده

کاربرگی شماره‌ی ۴ پرسشنامه

از ده نفر از بچه‌های مدرسه بپرسید اسم شما چیست و خانواده‌ی شما چند نفره است. در ستون مناسب علامت × بزنید.

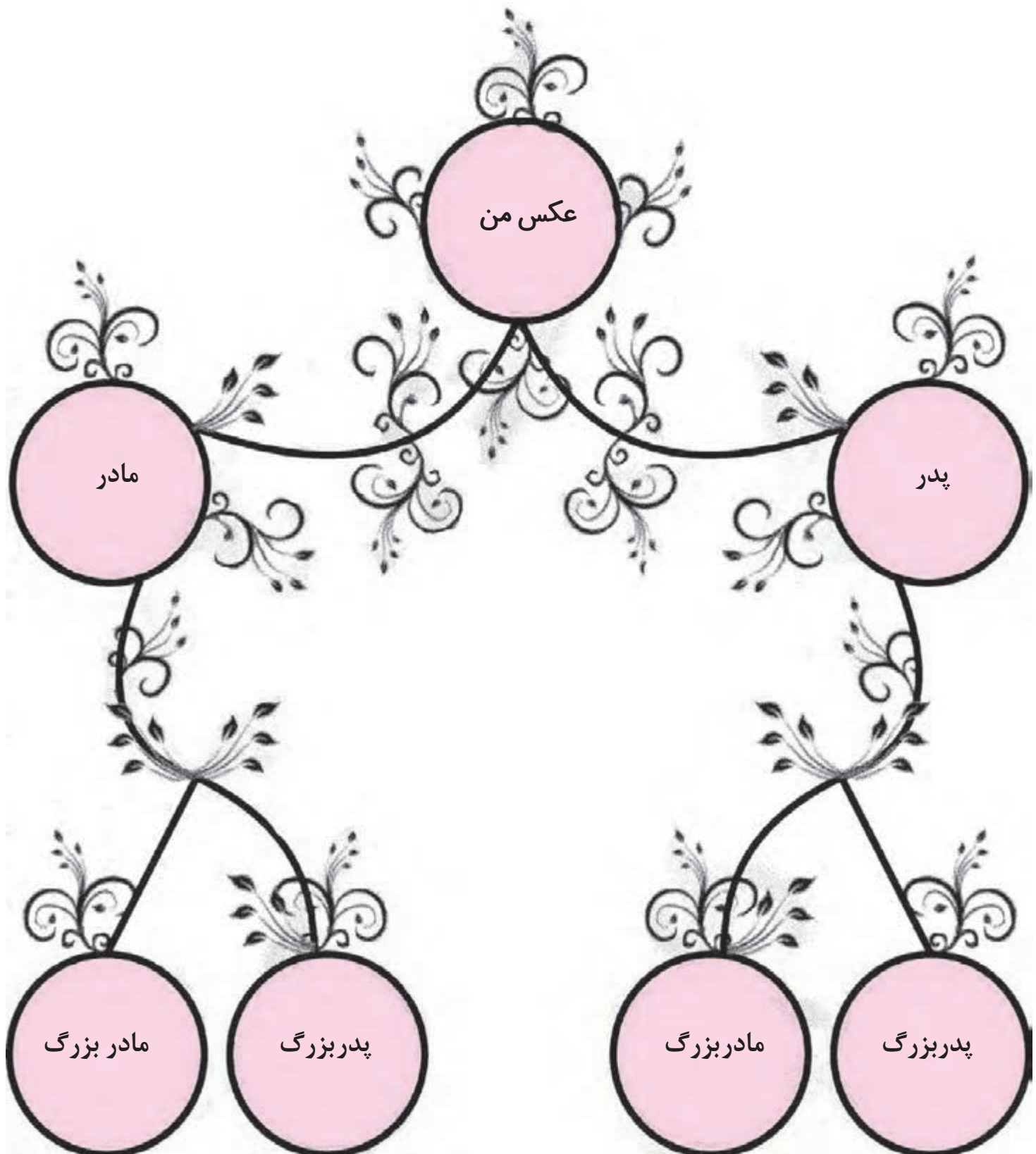
تعداد اعضای خانواده								نام و نام خانوادگی
۲ نفره	۳ نفره	۴ نفره	۵ نفره	۶ نفره	۷ نفره	۸ نفره	.....	
								۱-
								۲-
								۳-
								۴-
								۵-
								۶-
								۷-
								۸-
								۹-
								۱۰-
								جمع

حالا علامت‌های هر ستون را بشمارید و حاصل جمع تعداد آن‌ها را بنویسید. در جدول شما بیشتر خانواده‌ها چند نفره هستند؟

کاربرگی شماره‌ی ۵ شجره‌نامه‌ی من

۱- عکس خودتان، پدر، مادر و پدربزرگ‌ها و مادربزرگ‌هایتان را بچسبانید.

۲- اگر عکس هر کدام را ندارید، اسمشان را بنویسید.

کاربرگهی شماره‌ی ۶ تقسیم کار در خانه‌ی ما

نام اعضای خانواده‌ی خود را بنویسید. کارهایی را که در خانه‌ی شما انجام می‌شود، در بالای جدول بنویسید.
سپس جدول را کامل کنید.

اعضای خانواده	جارو کردن	غذا پختن	.....	.....	.....	.....	.....
۱- پدر							
۲- مادر		x					
۳- من							
۴-							
۵-							
۶-							
۷-							
۸-							

کاربرگی شماره‌ی ۷ من کمک می‌کنم

دو مورد از کارهایی را که هر روز برای **همکاری و کمک** در خانه انجام داده‌اید، در جدول بنویسید.

مثال: یکشنبه: ۱- با کمک پدرم حیاط را تمیز کردم. ۲- ظرف‌های شام را به آشپزخانه بردم.

روزهای هفته	۱	۲
شنبه		
یکشنبه		
دوشنبه		
سه‌شنبه		
چهارشنبه		
پنج‌شنبه		
جمعه		

کاربرگهی شماره‌ی ۸ شغل‌ها

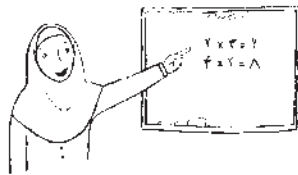

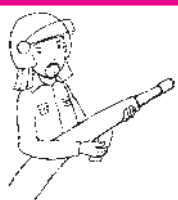
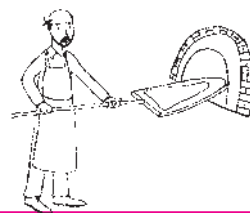

هر کدام از شغل‌ها، یکی از نیازهای ما را برآورده می‌کنند. جای خالی را پر کنید.

پُستیچی	 <p>من نامه‌های شما را می‌آورم و آن‌ها را به شما می‌دهم یا در صندوق پستی‌تان می‌اندازم.</p>
دکتر	 <p>من..... .....</p>
.....	 <p>من در کارخانه، برای لباس‌های شما پارچه می‌بافم.</p>
.....	 <p>من در مزرعه برای شما برنج می‌کارم.</p>
.....	 <p>اگر شیر و لوله‌های آب خراب شوند، برای درست کردن آن‌ها به خانه‌ی شما می‌آیم.</p>
راننده‌ی لوکوموتیو	 <p>من..... .....</p>

شما وقتی بزرگ شدید، می‌خواهید چه نیازی از دیگران را برآورده کنید؟

کاربرگ‌های شماره‌ی ۹ شغل‌ها

کدام یک از این شغل‌ها، کالایی تولید می‌کنند؟ کدام یک خدمتی انجام می‌دهند؟ علامت بزنید.

کالایی تولید می‌کنند	خدمتی انجام می‌دهند	
	×	معلم
		خیاط
		رفتگر
		آتش‌نشانی
		نانوا
		پلیس راهنمایی
		نجار
		راننده‌ی تاکسی

کاربرگی شماره‌ی ۱۰ | شغل شما چیست؟

با یک یا دو نفر از افراد فامیل درباره‌ی شغل‌شان مصاحبه کنید و جواب‌ها را بنویسید.

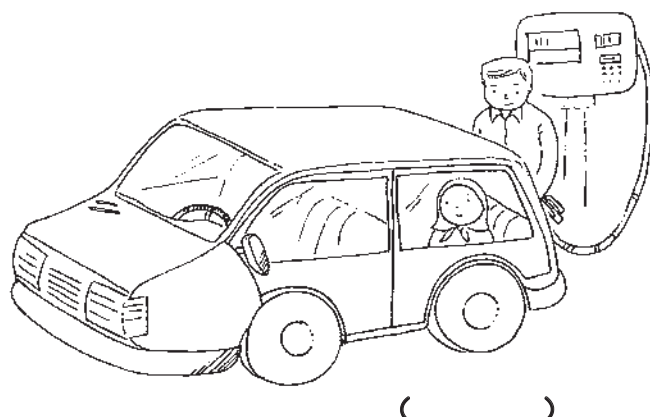

.....	نام شما چیست؟
.....	شما چند سال دارید؟
.....	شغل شما چیست؟
.....	شما در این شغل چه کارهایی انجام می‌دهید؟
.....	کسی که می‌خواهد این شغل را داشته باشد، چه چیزهایی باید یاد بگیرد؟

..... کاربرگ‌ی شماره‌ی ۱۱ مریم از چه منابعی استفاده می‌کند؟ .....

مریم از کدام یک از منابع زیر استفاده می‌کند؟ زیر هر تصویر بنویسید.

(خاک – جانوران – چوب درختان – آب – نفت یا بنزین)

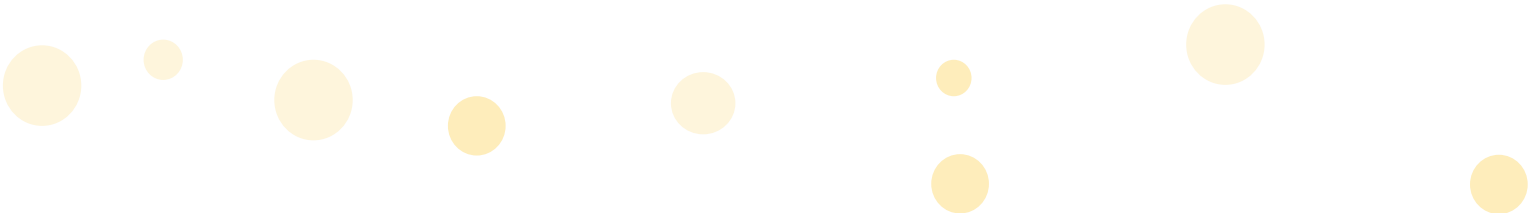

کاربرگی شماره‌ی ۱۲ از چه منابعی استفاده می‌کنیم؟

هم‌فکری کنید و اسم پنج چیز را که در خانه یا مدرسه از آن استفاده می‌کنید، بنویسید؛ سپس بگویید چه منابعی در آن به کار رفته است؟

نام کالا یا وسیله	منابع
۱- مداد	چوب، زغال (درختان)
۲- شلوار	پارچه (پنبه یا مواد نفتی)
۳-	
۴-	
۵-	
۶-	
۷-	

مثال

کاربرگهی شمارهی ۱۳ انواع خانه ها (الف)

با خط، تصویر را به عبارت مناسب وصل کن.

● گرم و خشک

● زندگی عشایری

● مرطوب و پرباران

● شهر پر جمعیت

کاربرگهی شماره‌ی ۱۴ انواع خانه‌ها (ب)

به این تصویرها نگاه کنید و شماره‌ی تصویر مناسب را در جای خالی بنویسید.

(۳)

(۲)

(۵)

(۴)

(۱)

- کدام خانه را می‌توان از جایی به جای دیگر برد؟ (۳)

- کدام نوع خانه بیشتر در شهرهای بزرگ دیده می‌شود؟ ( )

- کدام خانه مخصوص آب و هوای پرباران است؟ ( )

- کدام خانه مخصوص آب و هوای گرم است؟ ( )

- کدام خانه مخصوص عشایر است؟ ( )

- کدام خانه بیشتر از سنگ ساخته شده است؟ ( )

کاربرگه‌ی شماره‌ی ۱۵ نکات ایمنی

با دوستانتان گفت‌وگو کنید: چه حوادثی ممکن است پیش بیاید؟ چه باید کرد؟ نتیجه را در کلاس بگویید.

محسن می‌خواهد برای بازی با دوستانش به کوچه برود. کسی در خانه نیست. کلید هم ندارد. او در را باز می‌گذارد.

رضا به خانه دوستش رفته و مقداری ترقه هم با خودش برده و می‌خواهد در آنجا ترقه بازی کند.

چراغ مطالعه‌ی مریم خراب شده است و روشن نمی‌شود. او می‌خواهد آن را درست کند.

نرگس متوجه می‌شود شعله‌ی بخاری زرد می‌سوزد. دودکش روی دیوار از جایش کنده شده است.

کاربرگی شماره‌ی ۱۶ نکات ایمنی در خانه یا مدرسه‌ی من

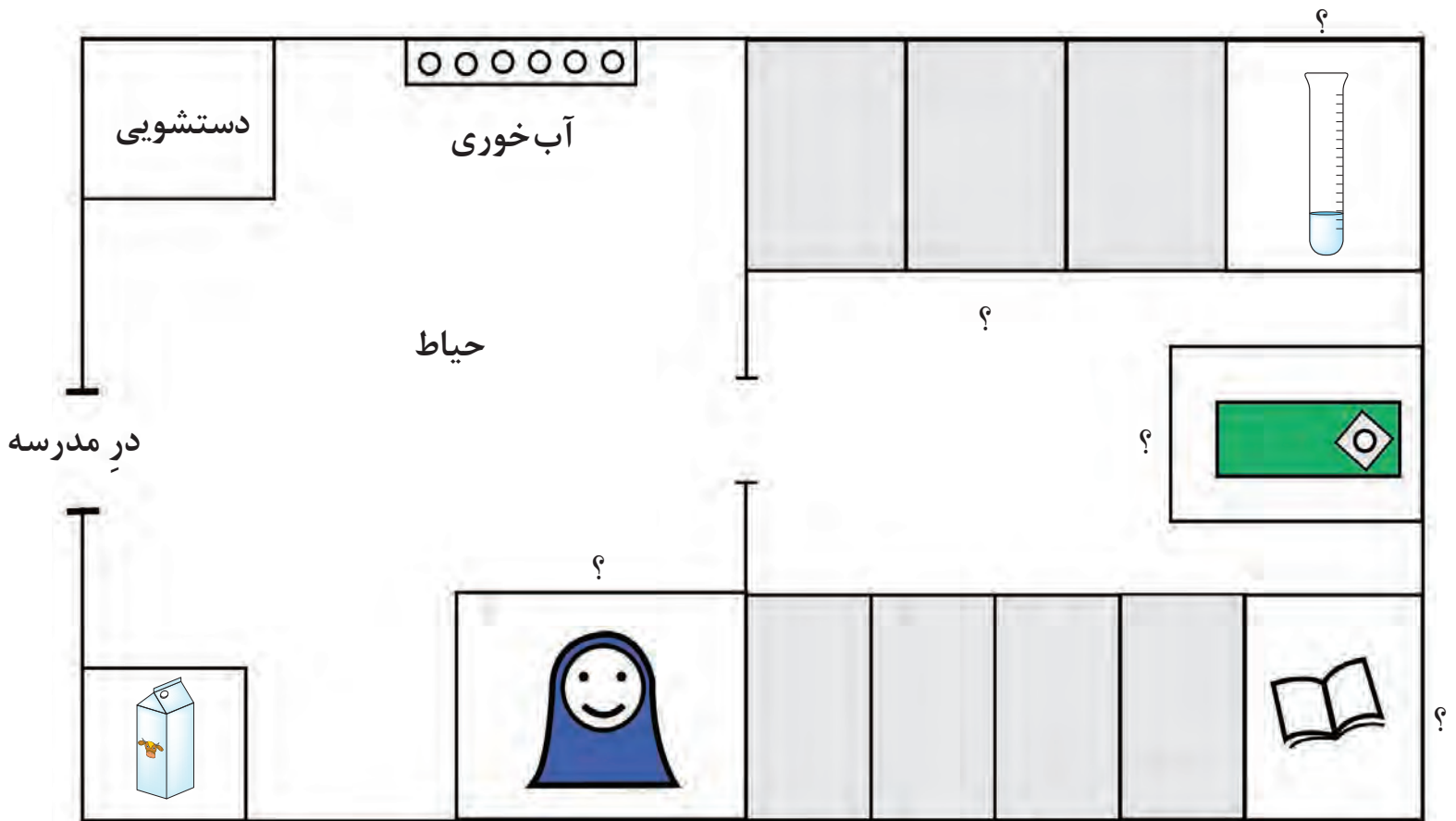
به این نکات در خانه یا مدرسه‌تان دقت کنید و جدول را کامل کنید. اگر نکات ایمنی رعایت نمی‌شود، پیشنهاد بدهید.

پیشنهاد	خیر	بله	نکات
به پدر و مادر و معلّم می‌گویم بخزند و نصب کنند.	×		۱- کپسول آتش‌نشانی به دیوار نصب است.
			۲- سیم‌های برق سالم هستند و روکش دارند.
			۳- کنار پله‌ها، نرده وجود دارد.
			۴- شعله‌ی بخاری آبی می‌سوزد.
			۵- بخاری و آبگرمکن دودکش مناسب دارند.
			۶- شیر گاز آشپزخانه پس از استفاده بسته می‌شود.
			۷- از گاز مسافرتی برای گرم کردن حمام استفاده می‌شود.
			۸- از زغال، به‌طور صحیح برای گرم کردن خانه استفاده می‌شود.
			۹- آبگرمکن داخل حمام قرار دارد.
			۱۰- از شعله‌ی اجاق گاز برای گرم کردن خانه استفاده می‌شود.
			۱۱- درِ خانه باز گذاشته می‌شود.
			۱۲- .....
			۱۳- .....

مثال }

کاربرگ‌های شماره‌ی ۱۷ نقشه‌ی مدرسه

این نقشه‌ی یک مدرسه است. با دقت آن را نگاه کنید و به پرسش‌ها پاسخ دهید.

راهنمای نقشه

کتابخانه

اتاق مدیر

آزمایشگاه

فروشگاه

نمازخانه

کلاس

۱- کدام علامت، فروشگاه مدرسه را نشان می‌دهد؟ دور آن خط بکشید.

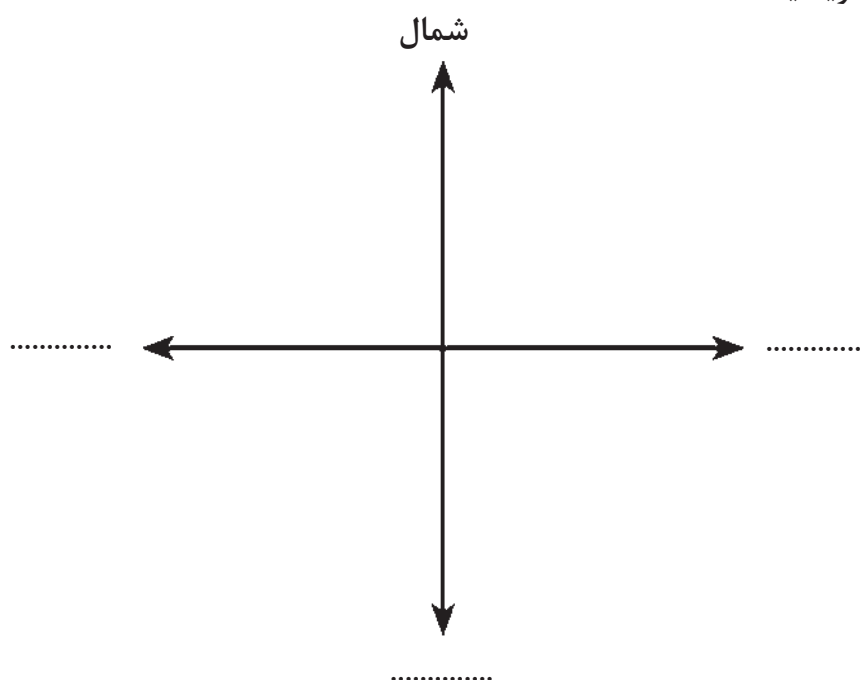
۲- نام مکان‌هایی را که علامت ؟ دارد، روی نقشه بنویسید.

۳- کلاس‌های مدرسه را بشمارید. چند کلاس وجود دارد؟

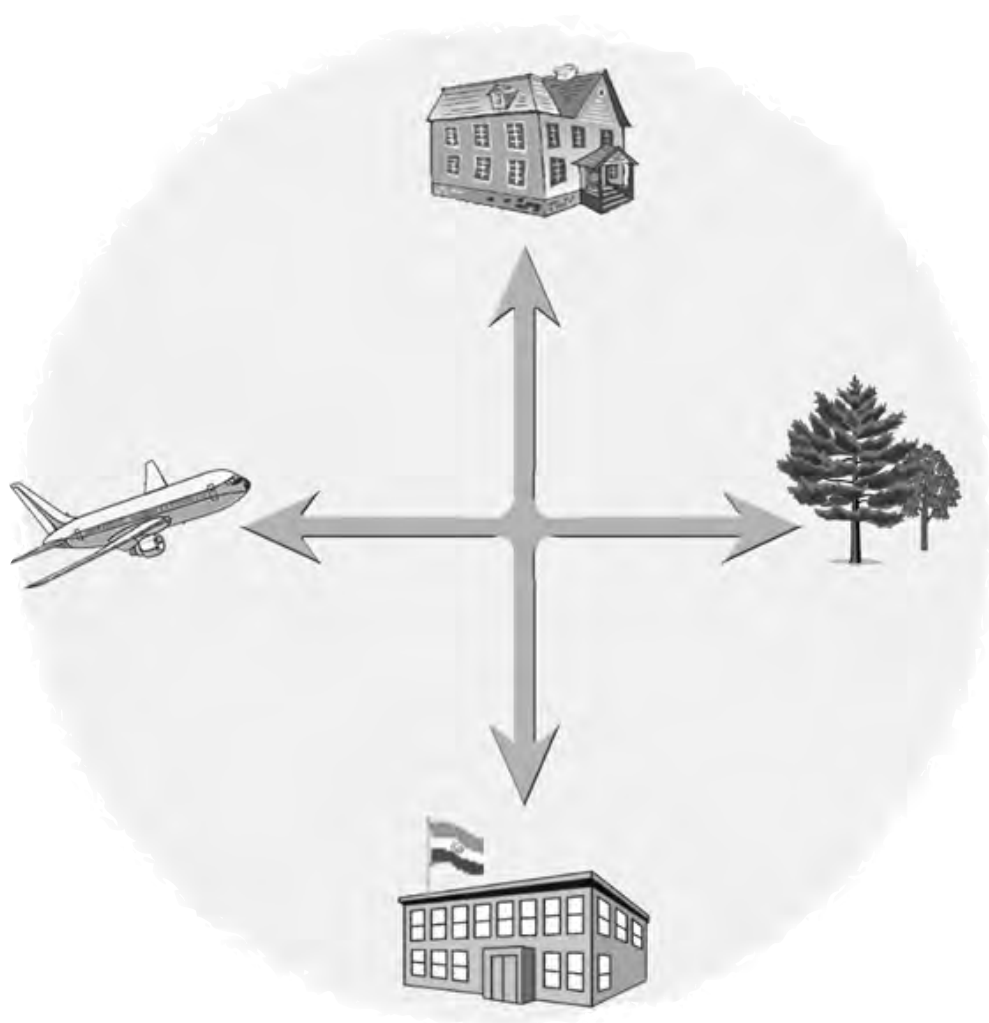
۴- شما کدام مکان را در مدرسه، بیشتر دوست دارید؟ آنجا را آبی کنید.

کاربرگ‌های شماره‌ی ۱۸ جهت‌های اصلی

۱- روی نقطه چین کلمه‌ی مناسب بنویسید.

۲- جهت هر یک از شکل‌ها را بنویسید.

خانه ( )

مدرسه ( )

باغ ( )

هواپیما ( )

کاربرگی شماره‌ی ۱۹ تابلوهای راهنمایی

۱- نام تابلوهایی را که نوشته نشده، بنویسید.

..... ممنوع

..... ممنوع

..... ممنوع

.....

.....

..... محل عبور

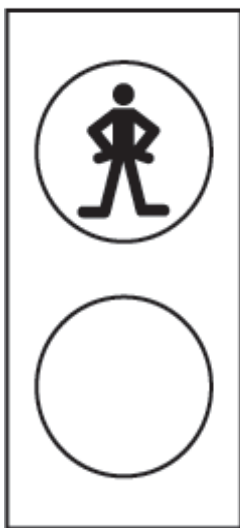

..... یکطرفه

..... ممنوع

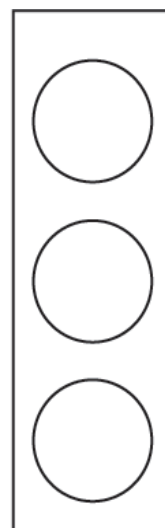
۲- تابلوهای زیر را رنگ کنید.

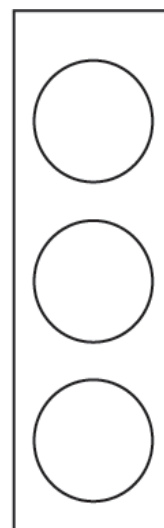
شما نمی توانید از خیابان
عبور کنید و باید منتظر
بشوید.

شما می توانید از خیابان
عبور کنید.

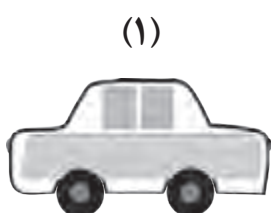
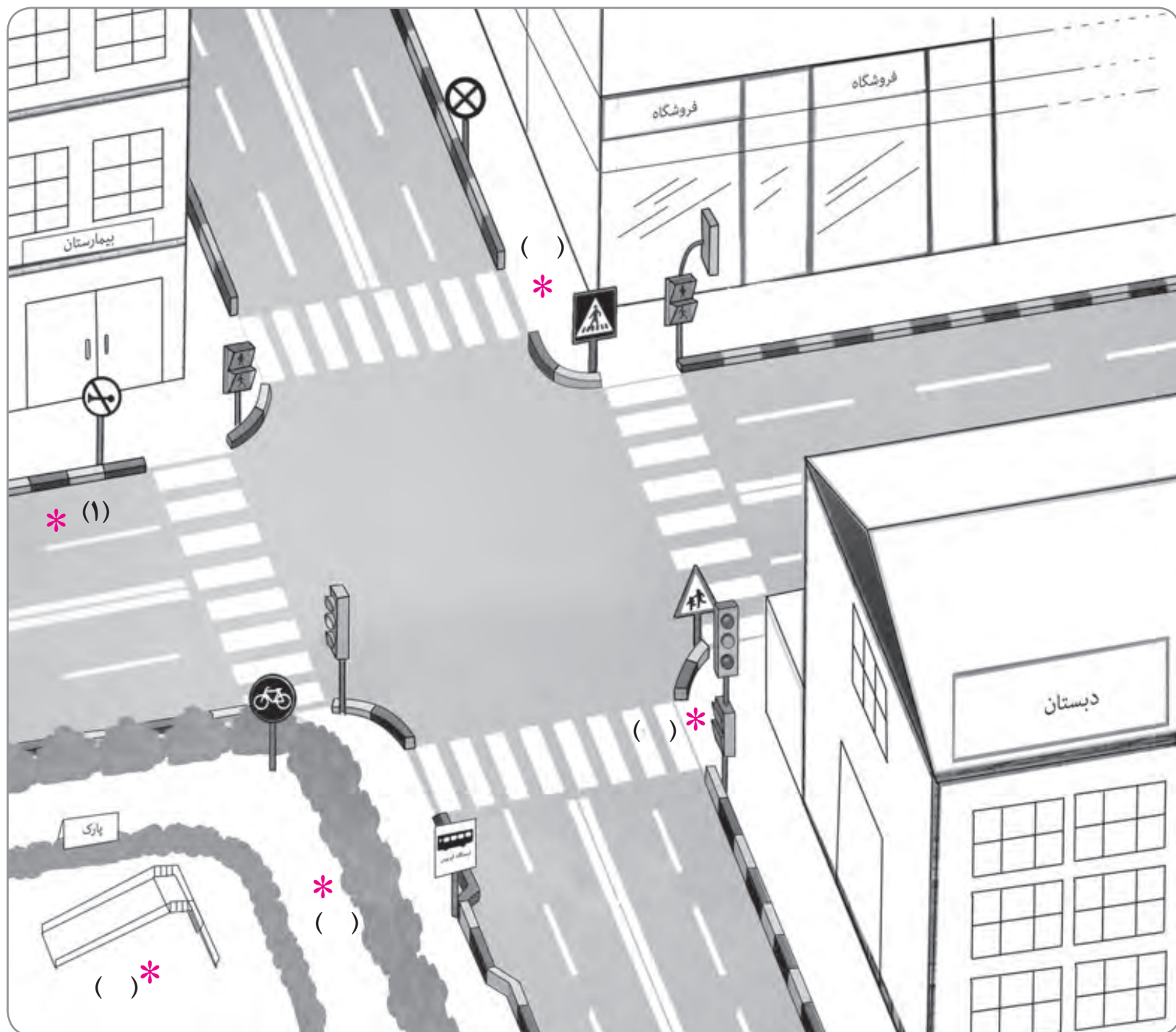
اتومبیل ها می توانند
حرکت کنند.

اتومبیل ها باید
بایستند.

کاربرگهی شماره‌ی ۲۰ رفت و آمد در خیابان

شماره‌ی هر تصویر را کنار * بنویس.

خود را ارزیابی کنیم

نام و نام خانوادگی:

در صورتی که پاسخ شما آری است، داخل مربع را سیاه کنید.

- من کسی را مسخره نمی‌کنم. چون همه‌ی انسان‌ها آفریده‌ی خدا هستند. ☐
- من لباس‌ها و وسایل خودم را مرتب می‌کنم و آن‌ها را در جای خود قرار می‌دهم. ☐
- در کارهای خانه به پدر و مادرم و اعضای خانواده کمک می‌کنم. ☐
- وقتی دیگران کاری برای من انجام می‌دهند، از آن‌ها تشکر می‌کنم. ☐
- من اسراف نمی‌کنم و چیزهایی را که دارم، به هدر نمی‌دهم. ☐
- سعی می‌کنم از وسایلم خوب نگهداری کنم تا بعداً دوباره از آن‌ها استفاده کنم. ☐
- من همیشه بخشی از پولم را پس‌انداز می‌کنم. ☐
- به پدر بزرگ و مادر بزرگم احترام می‌گذارم و به آن‌ها محبت می‌کنم. ☐
- برای آنکه محبت‌م را به پدر و مادرم نشان بدهم، به حرف‌های آن‌ها گوش می‌کنم. ☐
- بعد از غذا خوردن خدا را شکر می‌کنم. ☐
- با گفتن نام خدا از خانه خارج می‌شوم. ☐
- از وسایل خانه و مدرسه محافظت می‌کنم و آن‌ها را سالم و تمیز نگه می‌دارم. ☐
- نکات ایمنی را در خانه رعایت می‌کنم. ☐
- مقررات رفت و آمد و نکات ایمنی را در کوچه و خیابان رعایت می‌کنم. ☐
- به دوستانم کمک می‌کنم. ☐
- هر وقت به مشکلی برخورد می‌کنم، از معلم‌هایم کمک می‌گیرم. ☐
- مقررات خانه و مدرسه را رعایت می‌کنم تا خودم و دیگران بهتر زندگی کنیم. ☐

نظر اولیاء:

امضای دانش‌آموز

